

VENDIM
Nr. 3, datë 30.1.2024

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Holta Zaçaj	kryetare,
Marsida Xhaferllari	anëtare,
Fiona Papajorgji	anëtare,
Sonila Bejtja	anëtare,
Sandër Beci	anëtar,
Illir Toska	anëtar,
Genti Ibrahim	anëtar,
Marjana Semini	anëtare,
Elsa Toska	anëtare,

me sekretare Blerina Basha, në datat 12.12.2023 dhe 10.1.2024 mori në shqyrtim në seancë plenare publike çështjen nr. 6 (Sh) 2023 të Regjistrisë Themeltar, që u përket:

KËRKUES: SHOQATA “KUNDËRSHTIMI NDAJ DIGËS SË SKAVICËS”, përfaqësuar nga avokatët Jordan Daci dhe Baftjar Rusi, me autorizim.

SHOQATA “PËR MBROJTJEN E PRONAVE DHE MJEDISIT TË PELLGUT TË DRINIT TË ZI”, përfaqësuar nga avokatët Dorian Matlija dhe Vladimir Meçe, me autorizim.

KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT, përfaqësuar nga drejtorja ekzekutive Erida Skëndaj dhe Julian Mërtiri, me autorizim.

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

KUVENDI I SHQIPËRISË, përfaqësuar nga Mimoza Arbi dhe Xhilda Pinci, me autorizim.

KËSHILLI I MINISTRAVE, përfaqësuar nga Herald Jonuzaj, Besjan Kadiu, Erald Elezi, Enea Karakaçi, Ermal Nufi dhe avokatja e shtetit Irma Qosja, me autorizim.

KORPORATA ELEKTROENERGJETIKE SHQIPTARE, përfaqësuar nga Artan Çela dhe Jurgel Koçi, me autorizim.

SHOQËRIA “BECHTEL LIMITED”, në mungesë.

OBJEKTI: Shfuqizimi i ligjit nr. 38/2021, datë 23.3.2021 “Për përcaktimin e procedurës së veçantë për negocimin dhe ekzekutimin e kontratës me shoqërinë ‘Bechtel International Inc.’ për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës”, si i papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit.

Shfuqizimi i vendimit nr. 485, datë 30.7.2021 të Këshillit të Ministrave “Për miratimin e kontratës së fazës së parë ‘Kontratë për shërbime teknike – projekti hidroenergjetik i Skavicës’ ndërmjet KESH sh.a. dhe ‘Bechtel Limited’”, si i papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit.

Pezullimi i zbatimit të ligjit nr. 38/2021, datë 23.3.2021 “Për përcaktimin e procedurës së veçantë për negocimin dhe ekzekutimin e kontratës me shoqërinë ‘Bechtel International Inc.’, për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës” dhe të vendimit nr. 485, datë 30.7.2021 të Këshillit të Ministrave ‘Për miratimin e kontratës së fazës së parë ‘Kontratë për shërbime teknike – projekti hidroenergjetik i Skavicës’ ndërmjet KESH sh.a. dhe Bechtel Limited’” derisa vendimi përfundimtar i Gjykatës Kushtetuese të hyjë në fuqi.

BAZA LIGJORE: Nenet 3, 4, 7, 11, 17, 18, 38, pika 1, 41, 42, 46, 48, 49, pika 1, 56, 59, shkronjat “d” dhe “g”, 82, pika 1, 131, shkronja “a” dhe 134, pika 1, shkronja “h”, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë (*Kushtetuta*); nenet 8 dhe 10 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (*KEDNJ*)

dhe neni 1 i Protokollit nr. 1 të saj; nenet 6 e vijues të Konventës së Kombeve të Bashkuara “Për të drejtën e publikut për informacion, pjesëmarrje në vendimmarrje dhe të drejtën për t’iu drejtuar gjykatës për çështje që lidhen me mjedisin” (*Konventa e Aarhusit*), ratifikuar me ligjin nr. 8672, datë 26.10.2000; ligji nr. 9590, datë 27.7.2006 “Për ratifikimin e ‘Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Komuniteteve Evropiane e shteteve të tyre anëtare” (*ligji nr. 9590/2006*); nenet 27 e vijues, 45, 47, 49, 50 e vijues dhe 76 të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar (*ligji nr. 8577/2000*).

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatoren e çështjes Elsa Toska, mori në shqyrtim pretendimet e shoqatës “Kundërshtimi ndaj Digës së Skavicës”, shoqatës “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” dhe Komitetit Shqiptar të Helsinkit (*KSHH*), që kanë kërkuar pranimin e kërkesës, prapësimet e subjekteve të interesuara, Kuvendit të Shqipërisë (*Kuvendi*), Këshillit të Ministrave dhe Korporatës Elektroenergetike Shqiptare (*KESH*), që kanë kërkuar rrëzimin e kërkesës, konstatoi mungesën e mendimit me shkrim të shoqërisë “Bechtel Limited”, si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I

Rrethanat e çështjes

1. Më datë 23.3.2021, me propozim të Këshillit të Ministrave, Kuvendi ka miratuar ligjin nr. 38/2021 “Për përcaktimin e procedurës së veçantë për negocimin dhe ekzekutimin e kontratës me shoqërinë “Bechtel International Inc.” për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës” (*ligji nr. 38/2021*), i cili është botuar në Fletoren Zyrtare nr. 62, datë 20.4.2021 dhe ka hyrë në fuqi 15 ditë pas botimit në këtë fletore. Qëllimi i tij është autorizimi dhe përcaktimi i procedurës së veçantë për negocimin, ekzekutimin dhe miratimin e kontratës me shoqërinë “Bechtel International Inc.” (*shoqëria “Bechtel”*) ose një filiali të saj për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës, bazuar në shprehjen e interesit paraprak të depozituar në ministrinë përgjegjëse për infrastrukturën dhe energjinë (*neni 1*).

2. Sipas këtij ligji, kontrata për realizimin e këtij projekti ndahet në dy faza. Kontrata e fazës së parë përfshin aktivitetet paraprake të punës që do t’i mundësojnë shoqërisë “Bechtel” të paraqesë një propozim tek autoriteti kontraktues KESH-i për kontratën e fazës së dytë dhe të ndihmojë autoritetin kontraktues dhe Këshillin e Ministrave në sigurimin e mbështetjes financiare për projektin, ndërsa kontrata e fazës së dytë konsiston në projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës. Kontrata e fazës së parë përfshin realizimin e veprimtarive të tilla si: a) matje topografike dhe studime hidrologjike në mbështetje të zhvillimit të projektimit; b) studime dhe inspektime gjeoteknike në terren; c) zhvillim të strategjisë për realizimin e projektit; ç) rishikim dhe finalizim të vlerësimit të ndikimit mjedisor e social; d) përgatitje të projektit teknik, përfshirë përzgjedhjen e furnitorit të turbinave, me qëllim preventimin e kostove dhe të sasive; dh) shërbime të tjera të dakordësuara për të mundësuar ecurinë e zhvillimit të projektimit të hidrocentralit të Skavicës (*neni 2, pikat 1 dhe 2*). Shpenzimet për kontratën e fazës së parë mbulohen nga KESH-i, i cili kryen oponencë për veprimtaritë e fazës së parë të paraqitura nga Bechtel-i vetë dhe/ose me anë të institucioneve përgjegjëse shqiptare (*neni 2, pika 3*).

3. Ligji ka parashikuar, gjithashtu, procedurat për negocimin e kontratës, nënshkrimin dhe miratimin e saj, si dhe realizimin e projektit (*nenet 3, 4 dhe 5*). Kështu, kontratat e të dyja fazave

nënshkruhen nga KESH-i, ndërsa ministria përgjegjëse për infrastrukturën dhe energjinë mbikëqyr të gjithë procesin nga firmosja e marrëveshjes deri tek ekzekutimi i saj. Procedura e negocimit për finalizimin e kontratës së fazës së parë zhvillohet nga KESH-i, ndërsa ajo e negocimit për fazën e dytë të kontratës zhvillohet nga Komisioni i Negocimit, i krijuar me vendim të Këshillit të Ministrave (VKM), me përfaqësues të KESH-it, ministrisë përgjegjëse për infrastrukturën dhe energjinë dhe ministrive të tjera të linjës ose organeve të tjera, sipas përcaktimit në këtë vendim, i cili negocion dhe dakordëson kushtet e kontratës me shoqërinë “Bechtel” për fazën e dytë lidhur me projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit.

4. Po sipas ligjit nr. 38/2021, data e hyrjes në fuqi të kontratës për fazën e parë të projektit është data e hyrjes në fuqi të VKM-së që e miraton atë, ndërsa zbatimi i saj fillon menjëherë pas hyrjes në fuqi. Produktet e fazës së parë miratohen nga Këshilli i Ministrave, me propozim të ministrit përgjegjës për infrastrukturën dhe energjinë (*nenet 4 dhe 5, pika 1*). Nëse palët nuk mund të finalizojnë kontratën e fazës së parë brenda afatit të caktuar ose afatit të zgjatur me dakordësi të përbashkët, negociatat për kontratën konsiderohen të mbyllura, pa asnjë kosto të shkaktuar ndërmjet palëve (*neni 2, pika 3*).

5. Për sa i përket kontratës së fazës së dytë, anëtarët e Komisionit të Negocimit sigurojnë të gjitha pëlqimet dhe miratimet e brendshme nga ministritë e strukturat përkatëse përpara se drafti përfundimtar i negociuar i kontratës për projektim e ndërtim dhe raporti i negociatave t'i paraqiten autoritetit kontraktues për nënshkrim. Në rast se palët nuk mund të finalizojnë kontratën brenda periudhës së përcaktuar ose brenda periudhës së zgjatur me dakordësinë e përbashkët, Komisioni i Negocimit përgatit dhe paraqet te autoriteti kontraktues dhe ministria përgjegjëse për infrastrukturën dhe energjinë procesverbalin për ecurinë e negociatave dhe përfundimin e tyre (*neni 3, pika 6*). Në rast të finalizimit të kontratës, brenda 10 ditësh pune nga nënshkrimi i saj, ministria përgjegjëse për infrastrukturën dhe energjinë përgatit dhe dërgon në Këshillin e Ministrave projektligjin për miratimin e saj. Kjo kontratë miratohet nga Kuvendi dhe hyn në fuqi datën e hyrjes në fuqi të ligjit miratues (*neni 4, pika 2*). Pas miratimit të kontratës me Bechtel-in për projektimin dhe ndërtimin e HEC-it të Skavicës, ministri përgjegjës për infrastrukturën dhe energjinë krijon një njësi të veçantë për zbatimin e projektit, duke caktuar kryetar dhe anëtarë të njësisë së zbatimit të tij ekspertë inxhinierë, juristë dhe ekonomistë që ndjekin zbatimin e kontratës së bashku me KESH-in (*neni 5, pika 4*).

6. Më datë 30.7.2021, në zbatim të nenit 100 të Kushtetutës dhe pikës 2 të nenit 4 të ligjit nr. 38/2021, Këshilli i Ministrave ka miratuar vendimin nr. 485 “Për miratimin e kontratës së fazës së parë ‘Kontratë për shërbime teknike – projekti hidroenergjetik i Skavicës’ ndërmjet KESH sh.a. dhe ‘Bechtel Limited’” (VKM nr. 485/2021), i cili është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 125, datë 6.8.2021 dhe ka hyrë në fuqi pas botimit të tij në këtë fletore.

7. Sipas shtojcës 1 të kontratës për shërbime teknike të miratuar me këtë VKM, projekti hidroenergjetik i Skavicës (HEC Skavica) do të ndërtohet në rrjedhën e sipërme të kaskadës së tri digave ekzistuese që janë në pronësi dhe shfrytëzim të KESH-it. Qëllimi i tij është ofrimi i prodhimit shtesë të energjisë elektrike, parandalimi i përmbytjeve në rrjedhën e poshtme dhe optimizimi i kaskadës, duke qenë diga kontrolluese. Një ndër detyrat gjatë vlerësimit paraprak, mbledhjes fillestare të të dhënave dhe finalizimit të rakordimit të objektit është edhe organizimi i takimeve me konsulentët vendas, agjencitë qeveritare, ministritë dhe grupet e interesit, si dhe asistimi në përgatitjen e dokumentacionit të disponueshëm. Detyra të tjera janë vlerësimi i thelluar i vendit të projektit; kryerja e punimeve studimore/rilevimeve; kryerja e inspektimeve dhe studimeve që mundësojnë projektimin, zbatimin dhe aktivitetet e vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe social (VNMS); përgatitja e VNMS-së; përgatitja, në përputhje me kodet dhe standardet shqiptare e ndërkombëtare, e konceptidesë së projektit; përgatitja e planit të zbatimit të projektit; zhvillimi i vendit të projektit përmes kryerjes së një vlerësimi të thelluar për përmirësimin e tokës, profilimin, drenazhimin dhe rregullimin e peizazhit; përgatitja e planit të implementimit dhe zbatimit; identifikimi, gjetja dhe sigurimi i mbështetjes

financiare nga institucionet financiare që kanë shprehur interes për të mbështetur projektin; përgatitja e preventivit paraprak të sasive/kostove; përgatitja e progresraporteve mujore etj.

8. Po sipas VKM-së, KESH-i miraton dhe dërgon njoftimet me shkrim për të gjitha projektimet, skicimet dhe përshkrimet e detajuara të përgatitura nga palët e treta dhe të dorëzuara nga Bechtel-i, si dhe i jep Bechtel-it dokumentacionin ekzistues në kopje fizike për investigimet gjeoteknike, gjeologjike, hidraulike e hidrologjike, matjet topografike, studimin për matjen e sedimenteve, normat ditore të rrjedhjes në dalje të digave të tjera të Drinit, informacionin meteorologjik vendas dhe studime të tjera përkatëse që mbështesin kryerjen e shërbimeve. Po kështu, ai mbështet Bechtel-in, kur është e arsyeshme, për të marrë të drejtat e aksesit të tokës për të gjitha studimet që do të ndërmerren për digën, rezervuarin e zarfin/et e linjës së transmetimit, si dhe në menaxhimin e bashkëveprimit me banorët dhe bashkitë, sipas kërkesës, e me informacionin për lidhjet e synuara me rrjetin e transmetimit. KESH-i rimbursion dhe mban të padëmtuar Bechtel-in dhe grupin e tij në lidhje me të gjitha pretendimet, dëmet, detyrimet, humbjet dhe shpenzimet e pësuar ose të kryera nga Bechtel-i si rezultat i gabimeve dhe mangësive në specifkime. VKM-ja nr. 485/2021 parashikon, gjithashtu, totalin e kostos së kompensimit dhe rimbursimit që do t'i paguhet shoqërisë “Bechtel” në vlerën 16.047.000 euro (pa TVSH), si dhe detyrimin e KESH-it për pagesën e parë paradhënie në vlerën 3.000.000 euro, si kusht paraprak (*shih pjesën “Të ndryshme”, si dhe shtojcën 2 të VKM-së nr. 485/2021, pjesët “Kompensimi” dhe “Plani i pagesë së parashikuar të etapave”*).

9. Më datë 4.5.2023, KSHH-ja dhe shoqata “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” i janë drejtuar Gjykatës Kushtetuese (*Gjykata*) me kërkesë për shfuqizimin e ligjit nr. 38/2021, ndërsa më datë 5.5.2023 shoqata “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” ka paraqitur kërkesë për shfuqizimin si antikushtetues të ligjit nr. 38/2021 dhe të VKM-së nr. 485/2021, si dhe pezullimin e zbatimit të tyre deri në hyrjen në fuqi të vendimit përfundimtar të Gjykatës. Kërkuesit kanë pretenduar se aktet e kundërshtuara cenojnë të drejta kushtetuese.

10. Më datë 6.6.2023 Kolegji i Gjykatës ka vendosur kalimin e çështjeve për shqyrtim paraprak në Mbledhjen e Gjyqtarëve. Me vendimet e datës 26.6.2023, Mbledhja e Gjyqtarëve ka vendosur bashkimin e kërkesës së KSHH-së e shoqatës “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” me kërkesën e shoqatës “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” (*kërkuesit*), si dhe kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare publike.

11. Po kështu, Mbledhja e Gjyqtarëve ka vendosur rrëzimin si të pabazuar të kërkesës së shoqatës “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” për pezullimin e zbatimit të ligjit nr. 38/2021 dhe VKM-së nr. 485/2021, për shkak se kërkuesja nuk ka arritur të provojë ardhjen e pasojave të rënda ose të pariparueshme, çka përbën edhe kriterin thelbësor për të vendosur pezullimin e zbatimit të tyre.¹

12. Më datë 6.10.2023, shoqata “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” i është drejtuar Gjykatës me kërkesë për marrjen e një opinionit këshillimor *amicus curiae* nga organizatat Fondacioni EuroNatur, CEE Bankwatch Network dhe RiverWatch, si dhe nga organet e Traktatit të Krijimit të Komunitetit të Energjisë. Me vendimin e datës 30.10.2023, në mbështetje të nenit 44/b të ligjit nr. 8577/2000, Mbledhja e Gjyqtarëve ka vendosur shqyrtimin e kësaj kërkesë në seancë plenare publike, pas dëgjimit të palëve, ndërsa me vendimin e datës 12.12.2023, Gjykata ka vendosur rrëzimin e saj.²

II

¹ Gjyqtaret Fiona Papajorgji dhe Sonila Bejtja u shprehën për shqyrtimin e kërkesës për pezullimin e akteve në seancë plenare.

² Gjyqtarja Marsida Xhaferllari mbajti qëndrimin se shqyrtimi i kërkesës për *amicus curiae* duhej të bëhej në këtë moment procedural, pas marrjes më parë të mendimit me shkrim nga subjektet e interesuara, për shkak të natyrës tepër specifike të pretendimeve të parashtruara, çka e bënte të nevojshme marrjen e mendimit të specializuar.

Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

13. **Kërkuesit**, në mënyrë të përmbledhur, kanë parashtruar:

Për pezullimin e zbatimit të akteve:

13.1 Sipas shoqatës “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës”, në rastin konkret ekziston dëmi real dhe potencial, pasi aktet kanë filluar të zbatohen në praktikë dhe të sjellin pasoja.

Për juridiksionin e Gjykatës:

13.2 Ligji dhe VKM-ja përcaktojnë rregulla sjelljeje e pasoja për një numër të pakufizuar personash. Shtrirja në kohë, pasojat që sjell, numri i personave që preken dhe sipërfaqja e madhe e territorit ku vepron, e bëjnë VKM-në nr. 485/2021 një akt me karakter normativ.

Për legjitimimin:

13.3 Ata legjitimohen në kërkesën drejtuar Gjykatës, pasi janë regjistruar në përputhje me legjislacionin në fuqi, kërkesa për shfuqizimin e akteve është paraqitur brenda afatit ligjor 2-vjeçar të parashikuar nga neni 50, pika 1, i ligjit nr. 8577/2000 dhe të drejtat e cenuara nga ligji nr. 38/2021 dhe VKM-ja nr. 485/2021, të garantuara nga Kushtetuta, KEDNJ-ja dhe marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, përfshihen brenda veprimtarisë dhe misionit për të cilin janë krijuar. Po kështu, KSHH-ja është legjitimuar edhe më parë nga kjo Gjykatë në lidhje me disa prej të drejtave që cenohen nga aktet e kundërshtuara, për rrjedhojë ata justifikojnë interesin e tyre të drejtpërdrejtë në çështje.

Për themelin e çështjes:

13.4 Ligji dhe VKM-ja cenojnë:

13.4.1 *Identitetin kombëtar*, në drejtim të:

13.4.1.1 *Trashëgimisë kombëtare, kulturës dhe traditës*, pasi në zonën që rrezikon të përmytet ndodhen një sërë objektivash të trashëgimisë kulturore të përcaktuara si të mbrojtura, si dhe një sërë të tjerash që meritojnë mbrojtje. Fusha e Dibrës ka qenë historikisht hambar për rrethin e Dibrës, e njohur nga historia edhe si “Malet e Dibrës”. Në luginën e mesme të Drinit të Zi, të lidhur nga ana territoriale me këtë rajon, janë evidentuar gjurmët më të hershme të qytetërimit neolitik në Shqipëri, të lidhura kronologjikisht me gjysmën e dytë të mijëvjeçarit VII përpara Krishtit. Fshatrat më të hershme neolitike të këtij rajoni janë Burimi, Cetushi, Kronëzat (Fushë-Alie), ku dy të fundit përfshihen brenda kuotave të përmytjes, si rrjedhojë e ndërtimit të digës. Po kështu, në këtë luginë kalonte degëzimi verior i rrugës antike “Egnatia”, i cili bashkonte dy tranversalet më të mëdha transballkanike, atë Egnatia në jug (Ohër) dhe atë Lissis-Naissus në veri (Kukës). Kulmi i historisë së kësaj zone është epoka e mesit të shekullit XV, e karakterizuar nga luftërat fitimtare të Skënderbeut. Me ndërtimin e digës, zona e përfshirë nga harta e liqenit të hidrocentralit të Skavicës do të përmytet përgjithmonë, pa arritur të preket nga arkeologët një arkiv i vërtetë vlerash dhe artefaktesh arkeologjike. Ndërtimi i HEC-it të Skavicës rrezikon humbjen e kulturës, të qytetërimit mijërvjeçar, të vlerave historike, si dhe atyre materialo-shpirtërore të banorëve të zonës, të lidhura me tokën, shtëpinë, krahinën, këngët e vallet, veshjen, traditat, varret e të parëve, të shkuarën etj.

13.4.1.2 *Florës dhe faunës*, të cilat përbëjnë pasuri kombëtare. Projekti i hidrocentralit vë në rrezik zhdukjeje rrëqebullin ballkanik, ariun e murrmë dhe ujkun gri, të mbrojtur nga direktiva e Bashkimit Evropian për Habitatet, Lista e Kuqe Shqiptare për Florën dhe Faunën, si dhe Konventa Evropiane për Ruajtjen e Florës dhe Faunës së Egër dhe Mjedisit Natyror (*Konventa e Bernës*). Po kështu, preken breshka e Hermann, thëllëza shkëmbore, turtullat, peshkatori euroaziatik, vidra euroaziatike, peshqit endemikë etj. Për sa i përket florës, ndërtimi i projektit do të përmyste pyllin përgjatë lumit të Drinit

të Zi, të përbërë nga alderi i zi, plepi i zi dhe shëlgjet, si dhe pyjet me lis të bardhë në kodrat përreth lumit.

13.4.2 *Të drejtën e pronës private dhe shpërblimit të drejtë* të saj, pasi duke pasur parasysh çmimet e referencës për tokën dhe sendet e paluajtshme për zonën e Dibrës, si një ndër zonat më të varfra të Shqipërisë, vlera e shpronësimit për banorët e zonës që do të preken nga ndërtimi i hidrocentralit do të jetë shumë e vogël dhe nuk do të arrijë të mbulojë as 1/10-ën e asaj që humbet.

13.4.3 *Të drejtën për jetë private*, në drejtim të së drejtës për të zgjedhur banimin, punën dhe profesionin, të parashikuar nga nenet 38, pika 1 dhe 49, pika 1, të Kushtetutës. Ndërtimi i hidrocentralit rrezikon 41 fshatra, duke çuar në shpërnguljen e afërsisht 20 mijë banorëve, ndërkohë që ndikimi i tij shtrihet edhe ndaj 20-30 mijë të tjerëve që janë në emigracion ose jetojnë në rrethe të tjera, por vazhdojnë të jenë ende të lidhur me zonën. Personat që vazhdojnë të jetojnë në këtë zonë sigurojnë jetesën përmes bujqësisë, blegtorisë, pemëtarisë, bletarisë, peshkimit, mbledhjes së bimëve mjekësore etj. Shpërngulja e tyre me forcë për qëllime të ndërtimit të projektit i vendos në pamundësi të sigurimit të mjeteve të jetesës, për shkak të mungesës së njohurive të specializuara për të kryer punë të tjera.

13.4.4 *Të drejtën për t'u informuar për gjendjen e mjedisit*, të parashikuar nga neni 56 i Kushtetutës, Konventa e Aarhus-it, si dhe ligjet për njoftimin e konsultimin publik dhe mbrojtjen e mjedisit. Aktet e kundërshtuara janë miratuar pa transparencë, pa informim ose konsultim publik në lidhje me dobishmërinë e investimit, kufizimet eventuale të të drejtave e ndikimit të ligjit në to, avantazhet, disavantazhet dhe pasojat që ai sjell në ekonomi, shëndetin e popullatës etj., si dhe pa përfshirje të publikut në vendimmarrje. Po kështu, aktet janë miratuar pa u përgatitur raporti i VNMS-së së projektit për ndërtimin e HEC-it të Skavicës, i cili duhej të ishte gati për opinionet dhe komentet e publikut që në tremujorin e tretë të vitit 2022. Si anëtare e Traktatit të Komunitetit të Energjisë (TKE), ndaj Shqipërisë janë iniciuar tri çështje në lidhje me mjedisin, në të cilat është evidentuar dështimi i saj për të përmbushur kërkesat ligjore dhe mjedisore të *acquis communautaire*.

13.4.5 *Të drejtën për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm*, të parashikuar nga neni 59, pika 1, shkronja “d”, i Kushtetutës dhe një sërë aktesh ligjore e nënligjore, pasi realizimi i projektit do të krijonte një mikroklimë të rajonit, të karakterizuar nga përmbajtja e lartë e lagështirës në ajër, shtim të fenomenit të mjegullës, impakt negativ i treguesve të rrezatimit dhe treguesve të tjerë meteorologjikë, rritje të nivelit të karbonit në ajër, si rrjedhojë e përmblyjes së pyjeve, çka do ta bënte jetën e banorëve në pellgun e Dibrës më pak të shëndetshme. E drejta për një mjedis të pastër, të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm është njohur edhe nga rezoluta A/76/L.75, datë 28.7.2022 e Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara.

13.4.6 *Lirinë e veprimtarisë ekonomike dhe konkurrencën e lirë në drejtim të sigurisë juridike dhe parimit të barazisë përpara ligjit*, pasi:

13.4.6.1 Përjashtojnë nga konkurrimi subjekte të ndryshme publike ose private, në shkelje të *parimit të barazisë përpara ligjit*. Ligji dhe VKM-ja kanë ndërhyrë në një marrëdhënie kontraktore në cenim të konkurrencës së lirë, duke përjashtuar subjektet e tjera dhe duke favorizuar shoqërinë “Bechtel”, cila, e përzgjedhur thjesht me shprehjen e interesit paraprak, pa konkurrim sipas ligjit, do të përzgjedhë kontraktorë të posaçëm për realizimin e këtyre detyrave. Aktet e kundërshtuara kanë shmangur zbatimin e ligjeve nr. 162/2020 “Për prokurimin publik” (ligji nr. 162/2020) e nr. 125/2013 “Për koncesionet dhe partneritetin publik privat” (ligji nr. 125/2013) dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të tyre. Kompanisë kontraktuese i janë dhënë të drejta dhe avantazhe ekskluzive në planifikimin, hartimin, përzgjedhjen e zinxhirit të furnizimit dhe zbatimin e projektit publik, i cili në fazën e parë do të financohet nga fonde publike të gatshme, ndërsa në fazën e dytë përmes kredisë së siguruar nga institucionet ndërkombëtare, duke paguar në këtë mënyrë kontraktorin me fonde publike edhe për ndërtimin e veprës. KESH-i është kompani shtetërore me kapital 100% shtetëror, çka do të thotë se paratë për projektin do të dalin nga buxheti i shtetit. Memorandumi i bashkëpunimit ekonomik me

Shtetet e Bashkuara të Amerikës për projektet dhe blerjet, i miratuar me VKM-në nr. 785, datë 7.10.2022, promovon transparencën dhe mosdiskriminimin. Sipas Regjistrimit të Investimeve Strategjike, projekti i Skavicës nuk rezulton të ketë statusin e investimit strategjik. Ndërhyrja në këtë të drejtë ka cenuar edhe *parimin e ndarjes dhe balancimit të pushteteve*.

13.4.6.2 Duke pasur parasysh energjinë elektrike të kontraktuar nga KESH-i dhe planprojektet e tij, prodhimi total i energjisë elektrike i parashikuar për vitin 2025 tejkalon ndjeshëm detyrimin që ai ka për përmbushjen e kërkesave të furnizimit me energji elektrike të parashikuar për vitin 2033, çka bën që projekti i Skavicës të jetë një projekt me karakter të pastër tregtar, jashtë kuadrit të detyrimeve ligjore të KESH-it.

13.4.6.3 Ndërtimi i hidrocentralit ishte parashikuar të kryhej përmes Bankës Western Balkans Investment Framework, me grant të dhënë prej saj, kontribut lokal dhe kredi të siguruar nga Instituti Financiar Ndërkombëtar. Ky projekt, i cili bazohej në praktikat më të mira evropiane, nuk përmbyste sipërfaqen e përcaktuar sipas projektit të ri dhe, në aspektin financiar, shteti nuk kishte asnjë arsye për ta anuluar atë. Situata energjetike në vend mund të rregullohej edhe përmes masave për minimizimin e humbjeve.

13.4.7 *Parimin e proporcionalitetit në ndërhyrjen në liritë dhe të drejtat e njeriut, si: identitetin dhe trashëgiminë kombëtare, liritë dhe të drejtat sociale e kulturore, të drejtën për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, të drejtën për një mjedis të shëndetshëm, barazinë përpara ligjit dhe lirinë e veprimtarisë ekonomike*, pasi:

13.4.7.1 Këshilli i Ministrave dhe ligjvënësi nuk kanë arritur të përcaktojnë ekzistencën e interesit publik specifik që justifikon ndërhyrjen e posaçme me ligjin nr. 38/2021. Relacioni bashkëshoqërues i projektligjit nuk përmend asnjë arsye publike për ndërmarrjen e kësaj nisme, nevojat që e kanë diktuar atë apo mënyrën e rregullimit ose mjetin më të përshtatshëm për arritjen e qëllimit me sa më pak pasoja të dëmshme. Ndërtimi i hidrocentralit është justifikuar me nevojën për të siguruar burime të mjaftueshme të energjisë elektrike për nevojat e popullatës. Ky qëndrim nuk është i përligjur si në drejtim të orientimit të BE-së për sigurimin e burimeve alternative, ashtu edhe në drejtim të kostove e dëmeve që i shkaktohen natyrës, tokës, ajrit, shoqërisë ose eficiencës së ndërtimit të projektit. Nevojat e vendit mund të plotësohen përmes burimeve alternative të energjisë, si ajo diellore ose të erës, të cilat nuk kanë kosto shpronësimi. Duke pasur parasysh jetëgjatësinë e kufizuar prej 70-100 vjetësh të HEC-it, interesi i përkohshëm i prodhimit të energjisë elektrike duhej të ishte vlerësuar në raport me periudhën që zona do të qëndrojë nën ujë.

13.4.7.2 Ligji nuk është paraprirë nga studime, analiza e vlerësime të mjaftueshme për të përcaktuar paraprakisht interesat që mund të preken nga zhvillimi i projektit, çka e bën të vështirë, në mos të pamundur, kthimin prapa, nëse gjatë zbatimit të tij verifikohen efekte negative. Hapësira që ai lejon për përfshirjen e publikut gjatë fazës së parë të kontratës është minimale, e vonuar, joefektive dhe pa ndikim në vendimmarrje. Ndonëse shoqëria “Bechtel” është në proces të përgatitjes së raportit të VNMS-së, ky vlerësim nuk përmbush garancitë e duhura ligjore të publikut të prekur dhe të atij të interesuar për mbrojtjen e mjedisit, pronave, trashëgimisë kulturore dhe aspekteve të tjera social-ekonomike.

13.4.7.3 Ligji nuk parashikon asnjë instrument ose mekanizëm për ndalimin e veprimeve të mëtejshme në zbatim të tij. Ndërkohë që në relacionin shoqërues të projektligjit pranohet se sektori i energjisë përbën interes kombëtar e thelbësor për vendin dhe se ndërtimi i projektit bazohet në shprehjen e interesit paraprak, ligji përzgjedh në mënyrë ekskluzive, pa procedura konkurruese, një subjekt të vetëm për realizimin e projektit, shoqërinë “Bechtel”, duke i vënë në dispozicion fonde publike për realizimin vetë ose përmes palëve të treta të përzgjedhura nga ky subjekt të studimeve dhe vlerësimeve paraprake.

13.4.8 *Detyrimin për shoqërimin e projektligjit me raportin që përligj shpenzimet financiare*, të parashikuar nga neni 82, pika 1, i Kushtetutës. Ndonëse sipas relacionit të projektligjit zbatimi i projektit nuk

shoqërohet me efekte financiare në buxhetin e shtetit, sipas VKM-së nr. 485/2021, rezulton se pagesa fillestare që paguhet që në kontratën e fazës së parë nga KESH-i për llogari të shoqërisë “Bechtel” është 3.000.000 euro. Po kështu, i gjithë hidrocentrali do të bëhet nga financimi i KESH-it, çka do të thotë se paratë për ndërtimin e tij do të dalin nga buxheti i shtetit.

13.4.9 Aktet e kundërshtuara shkelin *Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA)*, të ratifikuar me ligjin nr. 9590, datë 27.7.2006, pasi nuk respektojnë parimet e lirisë ekonomike, konkurrencës së lirë dhe transparencës. Sipas MSA-së, shteti shqiptar duhet të ndjekë dhe konsolidojë mekanizmat ligjorë dhe institucionalë që kontratat publike t’i nënshtrohen konkurrencës së lirë dhe transparencës.

13.4.10 *TKE-në*, të ratifikuar me ligjin nr. 9501, datë 3.4.2006 (*ligji nr. 9501/2006*), si dhe *acquis communautaire* të nxjerrë në kuadër tij, si, direktivat e Bashkimit Evropian 2001/42/EC “Për vlerësimin e pasojave në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara” dhe direktivën 2011/92/EU të amenduar me direktivën 2014/52/EU “Për vlerësimin e ndikimeve që shkaktohen në mjedis nga projekte publike dhe private”.

13.4.11 Ligji cenon nenet 101, 102 dhe 107 të *Traktatit të Funksionimit të Bashkimit Evropian (TFBE)* për sa i përket ndalimit të marrëveshjeve antikonkurruese, ndalimit të abuzimit me pozitën dominuese e ndalimit të ndihmës shtetërore të dhënë në kundërshtim me TFBE-në dhe TKE-në.

14. Subjekti i interesuar, Kuvendi, ka prapësuar:

Për juridiksionin e Gjykatës:

14.1 Çështja nuk përfshihet në juridiksionin kushtetues, pasi lënda që i është referuar për të shqyrtuar nuk prek në vetvete probleme të kushtetutshmërisë, por të raportit që duhet të kenë në zbatim norma me fuqi juridike të njëjta. Kërkuesit kanë pretenduar se të drejtat e cenuara garantojnë nga ligjet nr. 91/2013 “Për vlerësimin strategjik mjedisor”, nr. 10440/2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis” (*ligji nr. 10440/2011*), nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik” (*ligji nr. 146/2014*), nr. 27/2018 “Për trashëgiminë kulturore dhe muzetë” (*ligji nr. 27/2018*), nr. 162/2020 dhe nr. 125/2013, të cilat kanë të njëjtën fuqi juridike me ligjin objekt shqyrtimi.

14.2 VKM-ja nr. 485/2021 përbën akt me karakter individual-administrativ dhe jo akt normativ, për rrjedhojë nuk përfshihet në kuptimin e nenit 131, pika 1, shkronja “c”, të Kushtetutës dhe për kundërshtimin e saj kërkuesit nuk rezulton t’i jenë drejtuar gjykatës administrative të shkallës së parë ose Gjykatës Administrative të Apelit.

14.3 Kërkuesit kanë ngritur pretendime për cenimin e nenit 59, pika 1, shkronja “g”, të Kushtetutës, ndërkohë që neni 2 i kësaj dispozite parashikon se përmbushja e objektivave sociale nuk mund të kërkohej drejtpërdrejt në gjykatë dhe se ligji përcakton kushtet dhe masën në të cilat mund të kërkohej realizimi i këtyre objektivave. Ashtu siç Gjykata ka pranuar, përmbushja e objektivave sociale nuk përfshihet në rrethin e çështjeve që i përkasin juridiksionit kushtetues.

14.4 Pretendimet për *cenimin e së drejtës për t’u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij dhe të të drejtave ekonomike e sociale* janë të natyrës ligjore dhe nuk përfshihen në juridiksionin e Gjykatës.

14.5 Referuar jurisprudencës kushtetuese, në kushtet kur Shqipëria nuk i ka përmbyllur ende procedurat për integrimin në Bashkimin Evropian, pretendimet e kërkuesve për mosrespektimin e detyrimeve të përcaktuara nga nenet 101, 102 dhe 107 të TFBE-së nuk përfshihen në juridiksionin e Gjykatës.

14.6 Çështja është e parakohshme dhe nuk mund të quhet ende mosmarrëveshje kushtetuese, pasi kontrata e fazës së parë ka të bëjë me fazën studimore dhe nuk çon në fillimin e punimeve për ndërtimin e digës së Skavicës. Kjo fazë ka të bëjë me kërkimin dhe hulumtimin e kushteve për vlerësimin nëse diga mund të ndërtohet ose jo, konkretisht të vlerësimeve mjedisore, sociale, ekonomike dhe përfshirjen e grupeve të interesit. Nisja e punimeve i përket kontratës së fazës së dytë, e cila, nëse në fund të fazës së parë vendoset për ndërtimin e digës, miratohet nga Kuvendi me ligj të posaçëm. Kërkuesit mund të kundërshtojnë ndërtimin e saj pikërisht në këtë fazë.

Për themelin e pretendimeve:

14.7 Pretendimet e kërkuessve për cenimin e *identitetit kombëtar* dhe *trashëgimisë kulturore* janë të pabazuara. Ligji nuk i referohet asnjë objekti pasuror ose jopasuror të shpallur “monument kulture” ose “pasuri kulturore materiale, ose jomateriale” nga institucionet e specializuara të fushës. Objekt i tij është përcaktimi i procedurave të veçanta për negocimin, ekzekutimin dhe miratimin e kontratës me shoqërinë “Bechtel” për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës, i cili nuk përfshihet në listën përfaqësuese të trashëgimisë kulturore materiale ose jomateriale. Kërkuessit nuk parashtrojnë asnjë arsye të qenësishme se përse ligji nr. 38/2021 cenon këto parime kushtetuese.

14.8 Aktet e kundërshtuara nuk mohojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të nënkuptuar të drejtën e pronës private dhe të drejtën për të zgjedhur vendbanimin e profesionin, pasi i takon ligjvënësit të përcaktojë përdorimin e pronës në funksion të së mirës publike, duke garantuar sistemin dhe shpronësimin sipas një shpërblyimi të drejtë të subjekteve që mund të preken nga ndërtimi i digës. Po kështu, e drejta e zgjedhjes së vendbanimit dhe liria e lëvizjes nuk janë absolute. Ato mund të kufizohen në rastin e një interesi publik që ka të bëjë me zhvillimet energjetike të vendit.

14.9 Pretendimet për cenimin e së drejtës për t’u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij dhe të të drejtave ekonomike e sociale nuk janë ngritur në nivel kushtetues, pasi:

14.9.1 Në asnjë ndër argumentet e parashtruara nuk arsyetohet lidhja mes parashikimeve të ligjit dhe cenimit të së drejtës së qytetarëve për t’u informuar për gjendjen e mjedisit. Ligji i kundërshtuar nuk ka si objekt procedurën e kryerjes së dëgjësave publike, por vetëm procedurën që lidhet ngushtësisht me marrëdhënien ndërmjet shtetit dhe operatorit që do të realizojë veprën. Mosparashikimi në ligj i detyrimit për realizimin e konsultimeve publike ose dëgjësave me qytetarët nuk përbën shkelje të këtyre parimeve, pasi ato rregullohen me ligje të tjera. Zbatimi i detyrimeve që burojnë nga këto ligje nuk përbën çështje kushtetutshmërie.

14.9.2 Kontrata e fazës së parë nuk çon në fillimin e punimeve për ndërtimin e digës së Skavicës, por në kërkimin dhe hulumtimin e kushteve për vlerësimin nëse diga mund të ndërtohet ose jo. Është pikërisht kjo fazë që parashikon konsultimin e publikut, përfshirjen e grupeve të interesit, si dhe njohjen me aktet, dokumentet, studimet dhe analizat, përfshirë edhe vlerësimin e ndikimit mjedisor, social dhe ekonomik. Raporti i VNMS-së është duke u përgatitur dhe diskutimet fillestare me palët e interesit, studimet që do të pasojnë dhe strategjia e propozuar për kompensimin dhe zhvendosjen do të përfshihen në draftraport, i cili do të ndahet me komunitetet e prekura për të marrë opinionet dhe komentet e tyre. Gjatë kësaj faze janë realizuar angazhime të ndryshme në nivel lokal dhe qendror, me qëllim grumbullimin e informacioneve. Marrja e opinionëve nga palët e interesit dhe publiku i gjerë do të realizohet edhe përmes dëgjësave të hapura publike, ku do të prezantohen ndikimet sociale dhe mjedisore të evidentuara, si dhe masat e propozuara për eliminimin, minimizimin dhe trajtimin e tyre. Opinionet e marra do të reflektohen më pas në raportin përfundimtar. Për rrjedhojë, pretendimet e parashtruara në këtë drejtë janë të pabazuara, pasi vetë ligji parashikon se faza e parë ka si qëllim vetëm mbledhjen, përpunimin, analizimin dhe vlerësimin e të dhënave të nevojshme për qëllime të realizimit të projektit.

14.9.3 Edhe sipas jurisprudencës së huaj, përcaktimi i politikave më të mira energjetike i përket ekzekutivit dhe legjislativit. Në rastin konkret, këto organe do ta bëjnë këtë vlerësim në përfundim të kontratës së fazës së parë.

14.10 Pretendimet për cenimin e *lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe barazisë përpara ligjit* janë të pambështetura në parashikime kushtetuese.

14.10.1 Në rastin konkret nuk bëhet fjalë për prokurim publik ose kryerje të investimeve publike, por për një situatë ku shteti sillet si aktor privat në treg dhe kërkon partnerë për kryerjen e veprave publike. Në mënyrën se si është konceptuar ligji synon që e gjithë veprimtaria të rregullohet përmes parashikimeve të Kodit Civil, çka do të thotë se marrëdhënia që krijohet mes shtetit dhe palës private

të interesuar është një marrëdhënie civile. Ngushtimi i rrethit të subjekteve që mund të aplikojnë dhe të shpallen potencialisht fitues në këtë procedurë është në përputhje me natyrën e projektit. Ligji merr përsipër të përcaktojë strukturën e kontratës dhe asnjë prej parashikimeve nuk ka të bëjë me përcaktimin e kriterëve specifike mbi bazën e të cilave do të bëhet vlerësimi. Operatorët ekonomikë që nuk kanë kapacitetet e duhura nuk mund t'u nënshtrohen procedurave të kualifikimit dhe vlerësimit, ndaj ndërhyrja e bërë nga ligji është proporcionale dhe nuk cenon parimin e barazisë përpara ligjit.

14.10.2 Për sa u përket pretendimeve për anulimin e projektit të bazuar në praktikën e mira evropiane, ky element nuk gjen pasqyrim në ligjin nr. 38/2021, për rrjedhojë nuk mund të jetë objekt shqyrtimi në këtë gjykim.

14.10.3 Pretendimet se ligji bie në kundërshtim me ligjet nr. 162/2020, nr. 125/2013 dhe aktet nënligjore në zbatim të tyre janë të pabazuara. Në rastin konkret, nuk kemi të bëjmë me një procedurë të prokurimit publik, ku organet publike kërkojnë operatorë në treg për ofrimin e shërbimeve, duke bërë pagesën përkatëse. Parashikimi i strukturës së kontratës të ndarë në dy faza është zgjedhur pikërisht për shkak të pamundësisë financiare të shtetit për ndërtimin e hidrocentralit. Pavarësisht se në këtë procedurë nuk gjen zbatim ligji për prokurimin publik, kjo nuk e shmang administratën nga detyrimi për respektimin e procesit të rregullt ligjor, bazuar në kriterë të matshme të konkurrimit dhe zhvillimit të procedurës administrative. Nga ana tjetër, ligji nr. 125/2013 nuk mund të ngatërrohet me ligjin objekt shqyrtimi. Partneriteti Publik-Privat (PPP) konsiston në marrëdhënien që krijohet në kushtet e këmbimit të investimit të privatit me të drejtën që i jep shteti për shfrytëzimin e veprës publike të përfutur nga ky investim. Në rastin konkret, propozimi nuk konsiston në shfrytëzimin e veprës publike, pasi kjo vepër i takon fazës së dytë të kontratës që do të miratohet me ligj dhe do të vazhdojë të jetë tërësisht në shfrytëzim të subjektit publik, KESH-it. Për rrjedhojë, ligjet e posaçme që rregullojnë prokurimin publik ose partneritetin publik privat nuk mund të përdoren në rastin konkret.

14.10.4 Në lidhje me pretendimet se kompanisë kontraktore i janë dhënë të drejta ekskluzive, neni 15.2. i VKM-së nr. 485/2021 parashikon se shoqëria “Bechtel” nuk mund të nënkontrakttojë shërbimet pa marrë miratimin paraprak të klientit.

14.11 Në lidhje me *parimin e sigurisë juridike*, kërkesit nuk kanë parashtruar argumente për paqartësinë ose pakuptueshmërinë e dispozitave të ligjit objekt shqyrtimi.

14.12 Pretendimet për cenimin e *parimit të proporcionalitetit* janë të pambështetura, pasi:

14.12.1 Ndërhyrja në të drejtat e pretenduara është bërë me ligj dhe për interes publik kombëtar në sektorin e energjisë. Ndërtimi i HEC-it të Skavicës do të luajë rolin e një rregullatori për hidrocentralet ekzistuese, do të rrisë prodhimin vendas të energjisë elektrike, do të optimizojë kapacitetet prodhuese të hidrocentraleve ekzistuese, do të minimizojë përmbytjet në fushën e Nënshkodrës, duke u dhënë fund dëmeve të shkaktuara nga derdhjet e ujit, si dhe do të krijojë vende pune e mundësi ekonomike për komunitetet vendase. Kërkesit nuk kanë identifikuar vlerat kushtetuese ose liritë personale të prekura nga veprimtaria legjislative ose ekzekutive.

14.12.2 Pretendimi se nuk ka asnjë mjet për të kundërshtuar raportin e VNMS-së është haptazi i pabazuar, pasi ai mund të kundërshtohet gjatë diskutimeve me grupet e interesit ose përmes gjykatave administrative, në zbatim të dispozitave të Kodit të Procedurave Administrative dhe ligjit nr. 49/2012 “Për gjykatat administrative dhe gjykimin e mosmarrëveshjeve administrative”, të ndryshuar, duke qenë se veprimtaria e shoqërisë “Bechtel” bazohet në një kontratë administrative, çka i përket së drejtës publike.

14.13 Pretendimet se ligji bie në kundërshtim me *nenin 82, pika 1, të Kushtetutës* nuk gjejnë mbështetje në parimet kushtetuese, pasi kjo dispozitë kushtetuese përcakton detyrimin për paraqitjen e raportit që përligj shpenzimet financiare në rastet kur projektligji ndërhyr në financat publike. Komisioni i

Kuvendit për Ekonominë dhe Financat ka vlerësuar se ligji konkret nuk sjell efekte financiare në buxhetin e shtetit.

14.14 Argumentet e ngritura për pretendimin se ligji bie në kundërshtim me parashikimet e *MSA-së* janë të pabazuara, pasi:

14.14.1 Neni 71/1 i ligjit ratifikues përcakton shprehimisht lidhjen e marrëveshjes ndërmjet ndërmarrjeve. Në rastin konkret, nuk ekziston një marrëveshje e tillë dhe nuk rezulton të ketë vendimmarrje të Komisionit të Ndhmës Shtetërore, të krijuar me ligjin nr. 9374, datë 21.4.2005 “Për ndihmën shtetërore” (*ligji nr. 9374/2005*) si organ që kontrollon dhënien e ndihmës shtetërore, ku të jetë konstatuar se ndihma e dhënë është e paligjshme ose të jetë pezulluar dhënia e saj, duke urdhëruar kthimin e shumave të marra nga përfituesi. Nga ana tjetër, Gjykata ka pranuar se përjashtimi nga rregullat e konkurrencës nuk përbën cenim të lirisë së veprimtarisë ekonomike, ndërsa sipas Gjykatës Evropiane të Drejtësisë (*GJED*) neni 90/2 i TFBE-së u lejon shteteve që sipërmarrjeve që u akordojnë realizimin e shërbimeve të interesit të përgjithshëm ekonomik, t’u akordojnë të drejta ekskluzive.

14.14.2 Ligji nuk plotëson kriteret kumulative të dhënies së ndihmës nga shteti dhe nga burimet shtetërore, dhënies së një avantazhi ekonomik marrësit, selektivitetit dhe prejës së tregut e konkurrencës për shkak të kësaj ndihme. Për të pasur transferim të burimeve shtetërore, masa në fjalë duhet të ketë impakt në buxhetin e autoritetit publik që e jep atë. Sipas testit të “investitorit privat” të zhvilluar nga GJED-ja, kur i japin avantazh një kompanie, autoritetet publike duhet të sillen ashtu siç sillet një investitor privat. Kjo gjykatë dhe Komisioni Evropian kanë sqaruar se autoritetet publike mund të përdorin zhvillimin e konkurrencës edhe për shitjen e pronave publike. Ndihma konsiderohet e paligjshme kur çrregullon konkurrencën dhe tregun, duke i dhënë një kompanie një avantazh që nuk do ta merrte në kushte normale tregu. Në rastin konkret nuk provohet asnjë çrregullim aktual ose potencial i tregut. Ndihma shtetërore nuk është prezente kur tregu preket vetëm në nivel lokal. Për sa kohë nuk ka transferim të burimeve shtetërore te një kompani private ose dhënie të pronës publike me çmime dhe kushte favorizuese, nuk ka elemente të ndihmës shtetërore të paligjshme.

14.15 Kërkuesit nuk kanë paraqitur fakte dhe argumente të nivelit kushtetues që përligjin kërkimet për mosrespektimin e angazhimeve të ndërmarra në kuadër të TKE-së. Pretendimet se ligji nuk ka respektuar direktivat e Parlamentit Evropian janë të pabazuara. Direktivat 2001/42/EC, 2011/92/EU të rishikuara me direktivën 2004/52/EU dhe atë 2004/35/CE synojnë sigurimin e një niveli të lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe parashikojnë përgjegjësinë e kompanisë për dëmet mjedisore të shkaktuara, si dhe marrjen e masave të nevojshme parandaluese e korrigjuese dhe mbulimin e shpenzimeve.

15. Subjekti i interesuar, Këshilli i Ministrave, ka parashtuar të njëjtat argumente si Kuvendi në lidhje me juridiksionin e Gjykatës për sa i përket mungesës së lëndës kushtetuese dhe pretendimeve të kërkuesve për cenimin e nenit 59, pika 1, shkronja “g”, të Kushtetutës, për cenimin e së drejtës për t’u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij, për cenimin e të drejtave ekonomike e sociale, si dhe për VKM-në nr. 485/2021.

Për legjitimimin e kërkuesve:

15.1 Sipas Këshillit të Ministrave, kërkuesit nuk legjitimohen t’i drejtohen Gjykatës, pasi nuk kanë arritur të provojnë lidhjen e drejtpërdrejtë midis misionit për të cilin janë krijuar ose veprimtarisë që kryejnë dhe pasojave që rrjedhin nga ligji që kërkojnë të shpallet si antikushtetues. Interesi i tyre nuk është argumentuar. Ai nuk plotëson kërkesat për të qenë i sigurt, i drejtpërdrejtë e vetjak dhe nuk lidhet me fushën e veprimtarisë që ushtrojnë. Fakti që veprimtaria e shoqatës “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” synon ndalimin e ndërtimit të një veprë publike nuk është i mjaftueshëm për ta legjitimuar atë në Gjykatë, ndërsa fakti se një subjekt i kushtëzuar është legjitimuar në procese të tjera përpara Gjykatës nuk përbën argument për legjitimimin e tij, në rastin konkret. Në kuptim të nenit 46 të Kushtetutës, kërkuesit nuk kanë argumentuar në nivel kushtetues se si dispozitat e kundërshtuara cenojnë lirinë e organizimit. Pretendimet e tyre mbështeten në hamendësime dhe nuk lidhen me

përmbajtjen e aktit që kërkojnë të shfuqizohet, por me zbatimin e akteve të tjera ligjore dhe nënligjore, të cilat qëndrojnë jashtë objektit të ligjit nr. 38/2021.

Për themelin e pretendimeve:

15.2 Këshilli i Ministrave ka parashtruar të njëjtat prapësime si Kuvendi për sa u përket pretendimeve të kërkuarve për cenimin e identitetit kombëtar dhe trashëgimisë kulturore; së drejtës për të zgjedhur vendbanimin dhe profesionin; së drejtës së pronës private në drejtëm të së drejtës së ligjvënësit për të përcaktuar përdorimin e saj në funksion të së mirës publike, duke garantuar shpronësimin sipas një shpërblimi të drejtë; së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij; të drejtave ekonomike e sociale; lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe parimit të barazisë përpara ligjit; parimit të sigurisë juridike; parimit të proporcionalitetit në lidhje me të drejtat e tjera; nenit 82, pika 1, të Kushtetutës për sa i përket vlerësimit të bërë nga Komisioni i Kuvendit për Ekonominë dhe Financat; MSA-së për sa i përket mungesës së një marrëveshjeje mes ndërmarrjeve; TKE-së dhe direktivave të BE-së; TFBE-së. Po kështu, krahas këtyre pretendimeve, ai ka prapësuar edhe se:

15.2.1 Rasti konkret klasifikohet në aktet e parashikuara në nenin 4 të ligjit nr. 146/2014, për të cilat nuk zbatohen rregullat e konsultimit publik.

15.2.2 Kjo Gjykatë dhe Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (*GJEDNJ*) kanë pranuar se *e drejta e pronës private* mund të kufizohet për një interes publik. Çdo pasuri që do të preket nga projekti do të trajtohet me shpërblim të drejtë, sipas legjislacionit në fuqi, në përputhje me nenin 41 të Kushtetutës. Argumentet për këto pretendime nuk kanë të bëjnë me antikushtetutshmërinë e ligjit dhe nuk janë ngritur në nivel kushtetues.

15.2.3 Për sa u përket pretendimeve në lidhje me nenin 82, pika 1, të Kushtetutës, efekti financiar buron nga VKM-ja nr. 485/2021 dhe jo nga ligji. Ndonëse VKM-ja ka si bazë ligjin, ajo përbën një akt të ndryshëm. Në ligjin autorizues nuk mund të përcaktohen efektet financiare që do të rrjedhin nga miratimi i akteve nënligjore, pasi akti që shërben si bazë për këto efekte është ai i cili i parashikon ato.

16. Subjekti i interesuar, KESH-i, ka prapësuar:

Për kërkesën për pezullimin e akteve:

16.1 Ligji përcakton vetëm kornizën në bazë të së cilës do të zhvillohet procesi dhe nuk krijon një situatë që kërkon shmangien e dëmeve që mund t'i vijnë publikut nga zbatimi i tij, pasi nuk ekziston një dëm aktual që mund të vërë në dyshim serioz të drejtat kushtetuese ose veprimtarinë normale të institucioneve publike, për rrjedhojë kjo kërkesë është e pabazuar. Ndërkohë, kërkesa për pezullimin e zbatimit të VKM-së nr. 485/2021 ka mbetur pa objekt, pasi ajo është ekzekutuar tashmë, duke sjellë pasojat për të cilat është miratuar, për rrjedhojë pezullimi i saj nuk do të sillte asnjë efekt.

Për juridiksionin e Gjykatës:

16.2 VKM-ja nr. 485/2021 përbën një akt me karakter individual dhe si e tillë nuk i nënshtrohet juridiksionit të Gjykatës. Ajo i drejtohet shoqërisë “KESH” sh.a., rregullon një marrëdhënie konkrete, efektet e saj shtrihen ndaj subjekteve të përcaktuara dhe janë prodhuar tashmë, pasi kontrata e fazës së parë është miratuar, çka do të thotë se karakteri i saj ka qenë shterues. Pasojat që vijnë më pas lidhen me mënyrën se si do të projektohet dhe ndërtohet HEC-i dhe nuk i japin VKM-së karakter vazhdues. Për kundërshtimin dhe pezullimin e saj nuk rezulton që kërkuarët t'i jenë drejtuar gjykatës administrative të shkallës së parë ose gjykatës së apelit dhe këto të fundit të kenë qenë mjete joefektive.

Për legjitimitimin e kërkuarve:

16.3 Referuar statuteve të kërkuarve, qëllimi dhe objekti i veprimtarisë së tyre lidhen kryesisht me mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut; mbrojtjen e këtyre të drejtave në gjykatë, kur është e mundur; kujdesjen dhe përsosjen e legjislacionit vendas, të dispozitave që garantojnë të drejtat dhe liritë themelore të shtetasve; mbrojtjen nga praktikat abuzive dhe diskriminuese në marrëveshjet e partneritetit publik-privat ose koncesionare; mbrojtjen dhe zhvillimin e vlerave kulturore, historike

dhe etnografike të zonës. Fakti që veprimtaria e shoqatës “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” synon ndalimin e ndërtimit të një vepre publike nuk është i mjaftueshëm për ta legjitimuar atë në Gjykatë. Po kështu, kërkuessit nuk legjitimohen në lidhje me pretendimet për cenimin e lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe konkurrencës së lirë, pasi nuk përfaqësojnë në këtë gjykim Shoqatën e Ndërtuesve të Shqipërisë dhe nuk mbrojnë të drejtat e kësaj shoqate.

Për themelin e pretendimeve:

16.4 Pretendimi i kërkuessve për cenimin e *së drejtës së pronës private* është i pabazuar, pasi kjo e drejtë mund të kufizohet për një interes publik. Ndërtimi i hidrocentralit do të ketë rolin e një rregullatori shumëvjeçar në kaskadën e Drinit, duke minimizuar përmbytjet në fushën e Nënshkodrës. Ai do t’u japë fund prurjeve të shumta që depozitohen në muajt e pikut të prurjeve në HEC-et e Komanit dhe të Vaut të Dejës, si dhe hapjes së tuneleve të tyre të shkarkimit në rastin e kuotave maksimale, çka sillte përmbytje në zonën e Nënshkodrës. Për qëllime të hartimit të Planit të Veprimit të Zhvendosjes do të kryhen studimet e nevojshme dhe do të ndërmerren të gjitha masat për të përcaktuar popullsinë dhe sipërfaqen e prekur, planin e zhvendosjes në momentin e aplikimit, si dhe vlerën e kompensimit të pronës e aseteve. Çmimet e përcaktuara nga kërkuessit në lidhje me *shpërblimin e drejtë* janë hamendësime të pabazuara e të pajustificuara.

16.5 Pretendimet për cenimin e *së drejtës për të zgjedhur punën, profesionin dhe për të siguruar mjetet e jetesës me punë të ligjshme* nuk qëndrojnë, pasi kërkuessit nuk kanë justifikuar në asnjë moment pasojat që mund t’i vinë interesit publik nga zbatimi i ligjit. Projekti do të ndikojë si ekonomikisht, ashtu edhe nga ana sociale, duke krijuar vende të reja pune qoftë në fazën e ndërtimit, ashtu edhe në vazhdimësi, me vënien e tij në punë.

16.6 Për sa u përket pretendimeve për cenimin e *së drejtës për t’u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij*, projekti ndodhet ende në fazën e parë, atë studimore, përfundimet e së cilës do t’i nënshtrohen vlerësimit të strukturave shtetërore. Studimet e gjendjes ekzistuese mjedisore janë kryer për periudhat e verës, vjeshtës, dimrit dhe pranverës. Draftraporti i çështjeve mjedisore është hartuar në tremujorin e katërt të vitit 2023, në përputhje me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 686, datë 29.7.2015 “Për miratimin e rregullave të përgjegjësisë e të afateve për zhvillimin e procedurës së vlerësimit të ndikimit në mjedis (VNM) dhe procedurës së transferimit të vendimit e deklaratës mjedisore” (VKM nr. 686/2015), është publikuar në faqen zyrtare të KESH-it në fillim të shkurtit 2023 dhe u është dërguar Ministrisë së Turizmit e Mjedisit dhe Agjencisë Kombëtare të Mjedisit, si pjesë e procesit të aplikimit për hartimin e raportit të thelluar të VNMS-së.

16.7 Pretendimet e kërkuessve për cenimin e *parimit të lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe konkurrencës së lirë* janë të pabazuara. Ligji nuk është kundërshtuar nga asnjë shoqatë që mbron interesat e subjekteve të ndryshme tregtare. Ai ka natyrë procedurale e përcakton kornizën në bazë të së cilës do të zhvillohet procesi dhe nuk cenon të drejtat e kërkuessve.

16.8 Ligji nuk cenon *parimin e sigurisë juridike* dhe *parimin e proporcionalitetit*, pasi siguria juridike nuk mund të prevalojë në çdo rast. Kur për shkak të interesit publik nevojitet bërja e një rregullimi të ndryshëm të një marrëdhënieje, interesi publik ka përparësi ndaj sigurisë juridike. Jo çdo masë që ligjvënësi ndërmerr ndaj subjekteve të ligjit përbën cenim të të drejtave kushtetuese.

16.9. Ligji nuk është në kundërshtim me standardet dhe vlerat e BE-së dhe parashikimet e MSA-së. Neni 7(3) i MSA-së i referohet dhënies së aksesit të barabartë shoqërive të komunitetit në procedurat e dhënies së kontratave në Shqipëri, sipas legjislacionit shqiptar dhe jo sipas *acquis* së BE-së. Po kështu, ai nuk përfshihet në kategorinë e ligjeve të përafruara me *acquis* dhe as në listën e ligjeve të përafruara për periudhën shtator 2023 e në vazhdim. VKM-ja nr. 485/2021 është miratuar në bazë dhe për zbatim të ligjit, për rrjedhojë edhe pretendimet në lidhje me të janë të pabazuara.

17. Subjekti i interesuar, shoqëria “Bechtel”, nuk ka paraqitur prapësime me shkrim edhe pse është njoftuar rregullisht.

III Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për juridiksionin e Gjykatës

18. Kërkuesit kanë pretenduar se ligji nr. 38/2021 dhe VKM-ja nr. 485/2021 përcaktojnë rregulla sjelljeje me pasoja për një numër të pakufizuar personash. Sipas tyre, shtrirja në kohë, pasojat që sjell, numri i personave që preken e sipërfaqja e madhe e territorit ku vepron e bëjnë VKM-në një akt me karakter normativ.

19. Subjektet e interesuara, Kuvendi, Këshilli i Ministrave dhe KESH-i kanë prapësuar se rasti në shqyrtim nuk hyn në juridiksionin kushtetues. Sipas tyre, pretendimet në lidhje me ligjin nr. 38/2021 nuk prekin në vetvete probleme të kushtetutshmërisë, por të raportit që duhet të kenë në zbatim norma me fuqi të njëjta juridike. Po kështu, në kuptim të nenit 59, pika 2, të Kushtetutës, përmbushja e objektivave sociale nuk mund të kërkohej drejtpërdrejt në gjykatë dhe nuk përfshihet në rrethin e çështjeve që i përkasin juridiksionit kushtetues. Pretendimet për cenimin e së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit e mbrojtjen e tij dhe të të drejtave ekonomike e sociale janë të natyrës ligjore. Po sipas këtyre subjekteve, VKM-ja nr. 485/2021 përbën akt me karakter individual, për kundërshtimin e së cilës kërkuesit duhej t'u ishin drejtuar gjykatave administrative, pasi i drejtohet shoqërisë "KESH" sh.a., rregullon një marrëdhënie konkrete dhe, në kushtet kur kontrata e fazës së parë është miratuar, efektet e saj, të cilat shtrihen ndaj subjekteve të përcaktuara, janë prodhuar tashmë, çka do të thotë se karakteri i saj ka qenë shterues.

20. Gjykata ka pohuar se juridiksioni kushtetues e merr përcaktimin e natyrës dhe kufijve të tij drejtpërdrejt nga neni 124 i Kushtetutës, sipas të cilit: "*1. Gjykata Kushtetuese zgjidh mosmarrëveshjet kushtetuese dhe bën interpretimin përfundimtar të saj. 2. Gjykata Kushtetuese i nënshtrohet vetëm Kushtetutës.*". Juridiksioni kushtetues detajohet në dispozitat e tjera të Kushtetutës, ku veçanërisht neni 131 i saj parashikon kompetencën kushtetuese sipas natyrës së çështjes, por pa u kufizuar në të, për sa kohë që Gjykata ka për detyrë të vendosë edhe për çështje që janë të parashikuara shprehimisht në norma të tjera kushtetuese (*shih vendimet nr. 38, datë 9.12.2022; nr. 36, datë 4.11.2021 të Gjykatës Kushtetuese*). Bazuar në nenin 131, pika 1, shkronjat "a" dhe "c", të Kushtetutës, Gjykata vendos për papajtueshmërinë me Kushtetutën të ligjit, si dhe të akteve normative të organeve qendrore.

21. Në rastin në shqyrtim, kërkuesit kanë pretenduar se ligji nr. 38/2021 cenon identitetin kombëtar, të drejtën e pronës private, të drejtën për jetë private, të drejtën për të fituar mjetet e jetesës me punë të ligjshme, të drejtën për t'u informuar për gjendjen e mjedisit, të drejtën për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm, lirinë e veprimtarisë ekonomike dhe parimin e barazisë përpara ligjit.

22. Gjykata vëren se e drejta e pronës private, e drejta për jetë private, e drejta për të fituar mjetet e jetesës me punë të ligjshme, e drejta për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, liria e veprimtarisë ekonomike dhe barazia përpara ligjit garantohej drejtpërsëdrejti nga Kushtetuta. Ndërkohë, ndonëse identiteti kombëtar, në drejtim të trashëgimisë kombëtare, dhe e drejta për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm kanë të bëjnë me objektivat sociale të parashikuara nga neni 59 i Kushtetutës, Gjykata i vlerëson pretendimet në lidhje me to në këndvështrim të së drejtës ndërkombëtare të ratifikuar dhe detyrimeve që rrjedhin ndaj shtetit shqiptar, sipas nenit 122 të Kushtetutës. Për më tepër, Gjykata thekson se edhe në trajtimin konventor KEDNJ-ja nuk i ka parashikuar ato si të drejta më vete, por janë trajtuar në jurisprudencën e GJEDNJ-së të ndërlidhura me të drejta të tjera të parashikuara në të.

23. Në kuptim të sa më lart, duke pasur parasysh se aktet e kundërshtuara si antikushtetuese parashikojnë ndërmarrjen e një sërë veprimesh gjatë fazës së parë të projektit dhe se pretendimet e

kërkuesve lidhen me këtë fazë, Gjykata çmon se, në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja “a”, të Kushtetutës, çështja përbën mosmarrëveshje kushtetuese dhe ajo ka juridiksionin për të vendosur në lidhje me të, për rrjedhojë i vlerëson të pabazuara pretendimet e subjekteve të interesuara, sipas të cilave çështja është e parakohshme dhe nuk mund të quhet ende mosmarrëveshje kushtetuese, pasi kontrata e fazës së parë ka të bëjë me fazën studimore dhe nuk çon në fillimin e punimeve për ndërtimin e digës së Skavicës, çka i përket fazës së dytë që miratohet me ligj të posaçëm nga Kuvendi.

24. Për sa u përket pretendimeve në lidhje me VKM-në nr. 485/2021, në jurisprudencën e saj Gjykata ka mbajtur qëndrimin se vetëm aktet normative mund të jenë objekt i kontrollit abstrakt të kushtetutshmërisë së normës, ndërkohë që aktet individuale i nënshtrohen kontrollit të sistemit të zakonshëm gjyqësor. Karakteri normativ i aktit të kundërshtuar është elementi përcaktues që ndan juridiksionin kushtetues nga ai i gjykatave të zakonshme, prandaj gjatë ushtrimit të kontrollit abstrakt të normës Gjykata ndalet, paraprakisht, në natyrën e aktit të kundërshtuar, çka lidhet drejtpërdrejt me juridiksionin e saj për shqyrtimin substancial të aktit (*shih vendimet nr. 35, datë 15.6.2023; nr. 29, datë 2.7.2021; nr. 86, datë 30.12.2016 të Gjykatës Kushtetuese*).

25. Gjykata ka identifikuar tre kritere që përcaktojnë ndarjen e aktit nëligjor në individual ose normativ: (i) sipas subjekteve të cilave u drejtohet akti - subjekte individualisht të përcaktuara të së drejtës/një grup personash të përcaktuar në bazë të karakteristikave të përgjithshme ose subjekte të papërcaktuara të së drejtës; (ii) sipas objektit - krijimi, ndryshimi ose shuarja e një marrëdhënieje juridike konkrete e së drejtës administrative ose përcaktimi i normave të përgjithshme të sjelljes me karakter abstrakt; (iii) sipas karakterit shterues/joshterues - efektet shtrihen tek subjekte të përcaktuara dhe në mënyrë të njëhershme ose te subjekte të papërcaktuara të së drejtës në mënyrë të vazhdueshme dhe jo të njëhershme (*shih vendimet nr. 35, datë 15.6.2023; nr. 29, datë 2.7.2021; nr. 14, datë 21.3.2014 të Gjykatës Kushtetuese*).

26. Në rastin konkret, Gjykata vëren se përmes VKM-së nr. 485/2021 është miratuar kontrata e fazës së parë mes KESH-it dhe shoqërisë “Bechtel Limited” për shërbimet teknike në lidhje me projektin hidroenergjetik të Skavicës. Si e tillë, kjo VKM mbart karakteristikat e një akti me karakter individual, pasi disponon për krijimin e një marrëdhënieje juridike kontraktuale konkrete mes KESH-it, në cilësinë e autoritetit kontraktues, dhe shoqërisë “Bechtel”, duke iu drejtuar në këtë mënyrë subjekteve individualisht të përcaktuara të së drejtës dhe duke përcaktuar të drejtat dhe detyrimet e palëve në këtë marrëdhënie. Në këtë kuptim, rregullat që ajo vendos nuk kanë natyrë të përgjithshme, pasi zbatimi i saj u referohet situatave konkrete që rrjedhin nga përmbushja e detyrimeve të përcaktuara në të. Po kështu, karakteri i saj është shterues, pasi qëllimi i VKM-së është miratimi i kontratës së fazës së parë për projektin, çka rezulton të jetë realizuar me hyrjen e saj në fuqi pas publikimit në Fletoren Zyrtare.

27. Për rrjedhojë, në kushtet kur VKM-ja nr. 485/2021 ka disponuar për një marrëdhënie juridike konkrete mes dy subjekteve juridike qartësisht të përcaktuara dhe efektet e saj nuk kanë karakter vazhduesh, Gjykata çmon se ajo nuk përfshihet në juridiksionin kushtetues, për pasojë pretendimet e ngritura në lidhje me të nuk mund të merren në shqyrtim.

B. Për legjitimitimin e kërkuesve

28. Çështja e legjitimitimit (*locus standi*) është një ndër aspektet kryesore që lidhet me nisjen e një procesi kushtetues. Në gjykime të kontrollit të kushtetutshmërisë së normës, subjektet që parashikohen në nenin 134, pika 2, të Kushtetutës, kanë detyrimin për të provuar lidhjen e domosdoshme që duhet të ekzistojë ndërmjet veprimtarisë ligjore që ato kryejnë dhe çështjes kushtetuese të ngritur për shqyrtim përpara Gjykatës.

29. Kërkuesit kanë pretenduar se legjitimohen në kërkesën drejtuar Gjykatës, pasi janë regjistruar në përputhje me legjislacionin në fuqi, kërkesa për shfuqizimin e akteve është paraqitur brenda afatit ligjor 2-vjeçar të parashikuar nga neni 50, pika 1, i ligjit nr. 8577/2000 dhe të drejtat e cenuara nga ligji

nr. 38/2021, të garantuara nga Kushtetuta, KEDNJ-ja dhe marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, përfshihen brenda veprimtarisë dhe misionit për të cilin janë krijuar. Kërkuesja, KSHH-ja, ka pretenduar se ajo është legjitimuar edhe më parë nga kjo Gjykatë në lidhje me disa prej të drejtave që cenohen nga aktet e kundërshtuara. Për rrjedhojë, sipas kërkuesve, ata justifikojnë interesin e tyre të drejtpërdrejtë në çështje.

30. Subjekti i interesuar, Këshilli i Ministrave, ka prapësuar se kërkuesit nuk legjitimohen t'i drejtohen Gjykatës, pasi nuk kanë arritur të provojnë lidhjen e drejtpërdrejtë midis misionit për të cilin janë krijuar ose veprimtarisë që kryejnë dhe pasojave që rrjedhin nga ligji që kërkojnë të shpallet si antikushtetues. Sipas këtij subjekti, interesi i tyre nuk rezulton i argumentuar dhe nuk plotëson kërkesat për të qenë i sigurt, i drejtpërdrejtë dhe vetjak dhe nuk lidhet me fushën e veprimtarisë së tyre. Fakti që veprimtaria e shoqatës "Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës" synon ndalimin e ndërtimit të një veprë publike nuk është i mjaftueshëm për ta legjitimuar atë në Gjykatë. Po sipas Këshillit të Ministrave, fakti se një subjekt i kushtëzuar është legjitimuar në procese të tjera përpara Gjykatës nuk përbën argument për legjitimimin e tij në rastin konkret, pasi në kuptim të nenit 46 të Kushtetutës, kërkuesit nuk kanë argumentuar në nivel kushtetues se si dispozitat e kundërshtuara cenojnë lirinë e organizimit dhe pretendimet e tyre mbështeten në hamendësime e nuk lidhen me përmbajtjen e aktit që kërkojnë të shfuqizohet, por me zbatimin e akteve të tjera ligjore dhe nënligjore që qëndrojnë jashtë objektit të ligjit nr. 38/2021.

31. Subjekti i interesuar, KESH-i, ka paraqitur të njëjtat argumente si Këshilli i Ministrave në lidhje me moslegjitimimin e shoqatës "Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës". Po sipas këtij subjekti, referuar statuteve të kërkuesve, qëllimi dhe objekti i veprimtarisë së tyre lidhen kryesisht me mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut; mbrojtjen e këtyre të drejtave në gjykatë, kur është e mundur; kujdesjen dhe përsosjen e legjislacionit vendas për dispozitat që garantojnë të drejtat dhe liritë themelore të shtetasve; mbrojtjen nga praktikat abuzive dhe diskriminuese në marrëveshjet e partneritetit publik-privat ose koncesionare; mbrojtjen dhe zhvillimin e vlerave kulturore, historike dhe etnografike të zonës. Po kështu, KESH-i ka prapësuar se kërkuesit nuk legjitimohen në lidhje me pretendimet për cenimin e lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe konkurrencës së lirë, pasi nuk përfaqësojnë në këtë gjykim Shoqatën e Ndërtuesve të Shqipërisë dhe nuk mbrojnë të drejtat e kësaj shoqate.

B.1 Për legjitimimin ratione personae

32. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka pranuar se organizatat, ku bëjnë pjesë edhe kërkuesit, përfshijnë persona juridikë të organizuar në forma të ndryshme, që krijohen me ligj ose me vullnetin e lirë të anëtarëve dhe që organizohen për mbrojtjen e një qëllimi të caktuar, i cili mund të jetë në të mirë dhe në interes të publikut ose të anëtarëve të tyre. Sipas Gjykatës, këto subjekte legjitimohen t'i drejtohen asaj vetëm nëse përmbushin kushtin e kërkuar nga paragrafi 2 i nenit 134 të Kushtetutës për të argumentuar "interesin e tyre" në një "çështje të veçantë". Vlerësimi nëse një subjekt i kushtëzuar ka interes bëhet sipas rrethanave të veçanta të çdo çështjeje konkrete, pavarësisht nëse subjekti është legjitimuar ose jo në gjykime të tjera kushtetuese (*shih vendimet nr. 39, datë 15.12.2022; nr. 36, datë 4.11.2021; nr. 32, datë 27.10.2021 të Gjykatës Kushtetuese*).

33. Që të vërë në lëvizje Gjykatën, organizata duhet të provojë se në çfarë mënyre ajo mund të preket në një aspekt të veprimtarisë së saj, pra duhet të provojë lidhjen e drejtpërdrejtë dhe të individualizuar që ekziston midis veprimtarisë dhe normës që kundërshton. Interesi për të vepruar duhet të jetë i sigurt, i drejtpërdrejtë dhe vetjak. Ky interes konsiston tek e drejta e shkelur, te dëmi real ose potencial dhe jo te premiset teorike për antikushtetutshmërinë e normës që ka sjellë këtë cenim të interesit (*shih vendimet nr. 20, datë 20.4.2021; nr. 4, datë 15.2.2021; nr. 1, datë 16.1.2017 të Gjykatës Kushtetuese*).

34. Në rastin konkret, Gjykata vëren se shoqata “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës” është regjistruar si person juridik, organizatë jofitimprurëse (OJF), me vendimin nr. 6966, datë 13.9.2022 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë. Qëllimi dhe objekti i veprimtarisë së saj janë, ndër të tjera: ndërgjegjësimi i opinionit publik kundër ndërtimit të HEC-it të Skavicës dhe HEC-eve të ngjashme në qarkun e Dibrës; lobimi në kuadër të mbrojtjes së natyrës, florës, faunës dhe habitatit, mbrojtja e trashëgimisë, historisë, kulturës, traditës dhe të drejtave të dëbrave që preken drejtpërdrejt dhe në mënyrë indirekte nga projekti i ndërtimit të HEC-it të Skavicës dhe HEC-eve të tjera të ngjashme në qarkun e Dibrës, duke filluar nga kufiri me Maqedoninë e Veriut, deri te fillimi i digës së Fierzës, pjesa e paprekur e lumit Drin nga hidrocentralet. Po kështu, ajo synon mbrojtjen e popullsisë poshtë digës së projektuar të Skavicës.

35. Shoqata “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” është regjistruar si person juridik, OJF, me vendimin nr. 437, datë 5.11.2002 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë. Ajo ka për qëllim të veprimtarisë së saj, ndër të tjera, të sigurojë rritjen, administrimin e përdorimin racional të pyjeve dhe kullotave; të ruajë e mirëmbajë pyjet me funksion mbrojtës, si për ruajtjen e tokave nga erozioni, ashtu edhe për funksionet e tjera, si ruajtjen e veprave ujore dhe ruajtjen nga ortekët; të mbrojë, të mbledhë dhe të zhvillojë vlerat kulturore historike dhe etnografike të kësaj zone; të mbrojë të drejtat e pronarëve dhe të banorëve të zonës në raste të përmytjeve të tokave dhe të pyjeve nga ndërtimi i ndonjë hidrocentrali në këtë zonë.

36. KSHH-ja është regjistruar në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë me vendimin nr. 2/1, datë 19.7.2002 të kësaj gjykate. Qëllimi i veprimtarisë së saj është, ndër të tjera, vëzhgimi i gjendjes së të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, si dhe zbatimi i parimeve të shtetit ligjor, denoncimi i çdo shkeljeje që bie ndesh me legjislacionin shqiptar dhe normat e së drejtës ndërkombëtare të njohura përgjithësisht; kundërshtimi i çdo forme të diskriminimit të personit; sensibilizimi i opinionit publik për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të ligjshme të shtetasve; edukimi ligjor i shtetasve si me legjislacionin e brendshëm, edhe me atë ndërkombëtar në fushën e të drejtave të njeriut; t’i drejtohet Gjykatës për çështje që lidhen me interesat dhe misionin e organizatës, në përputhje me nenin 134 të Kushtetutës.

37. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka pranuar se legjitimitimi i shoqatave duhet parë edhe në këndvështrimin e dallimit që ekziston ndërmjet pretendimit për cenim të një të drejte substanciale kushtetuese që ka lidhje me interesat e tyre dhe pretendimeve për antikushtetutshmëri të aktit normativ të kundërshtuar, në kuptim të rregullimeve kushtetuese procedurale për të cilat mund t’i drejtohen Gjykatës subjektet e kushtëzuara sipas nenit 134 të Kushtetutës (*shih vendimet nr. 62, datë 20.11.2023; nr. 4, datë 15.2.2021; nr. 43, datë 5.6.2017 të Gjykatës Kushtetuese*).

38. Nga materialet e depozituara së bashku me kërkesën Gjykata vëren se kërkuessit janë krijuar në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe plotësojnë kriteret formale të legjitimitimit të tyre në Gjykatë, në kuptim të nenit 134, pika 1, shkronja “h”, të Kushtetutës. Po kështu, pretendimet e parashtruara kanë të bëjnë me të drejta dhe liri kushtetuese që përputhen me misionin dhe qëllimin e veprimtarisë së tyre, për rrjedhojë Gjykata çmon se kërkuessit kanë interes kushtetues, ndaj legjitimohen *ratione personae* në kërkesën për kundërshtimin e ligjit nr. 38/2021.

B.2 Për legjitimitimin ratione temporis

39. Gjykata konstaton se ligji nr. 38/2021 është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 62 të datës 20.4.2021 dhe ka hyrë në fuqi 15 ditë pas botimit në këtë fletore, ndërsa kërkuessit i janë drejtuar Gjykatës me kërkesa në datat 4.5.2023 dhe 5.5.2023. Në këto kushte, Gjykata çmon se kërkesat janë paraqitur brenda afatit 2-vjeçar të parashikuar nga neni 50, pika 1, i ligjit nr. 8577/2000.

B.3 Për legjitimitimin ratione materiae

40. Në jurisprudencën e saj Gjykata ka theksuar se në rastin e subjekteve të kushtëzuara, të parashikuara nga neni 134, pika 1, shkronja “h”, të Kushtetutës, pretendimet e ngritura shqyrtohen

për atë që ato përfaqësojnë interesin e këtyre subjekteve për cenimin e të drejtave themelore. Vetëm fakti se dispozitat e kundërshtuara mund të kenë ose kanë pasur një efekt çfarëdo, nuk është i mjaftueshëm për të përcaktuar nëse organizatat legjitimohen në paraqitjen e kërkesës, por është e nevojshme të provohet se dispozita e kundërshtuar rregullon marrëdhënie që përfshihen në qëllimin e veprimtarisë së tyre, sipas përcaktimeve të bëra në Kushtetutë, në ligje ose, në rastin e subjekteve të së drejtës private, në statut. Po sipas Gjykatës, interesi i organizatës për të vënë në lëvizje kontrollin kushtetues të normës vlerësohet i përlikur kur aktet që kundërshtohen prekin drejtpërdrejt anëtarët e organizatës, veprimtarinë e saj ose misionin për të cilin ajo është krijuar (*shih vendimet nr. 62, datë 20.11.2023; nr. 39, datë 15.12.2022; nr. 43, datë 5.6.2017 të Gjykatës Kushtetuese*).

41. Duke mbajtur në konsideratë natyrën e pretendimeve të parashtruara, Gjykata vlerëson se për sa u përket pretendimeve për cenimin e së drejtës së pronës private dhe shpërblimit të drejtë të saj, së drejtës për jetë private në drejtim të së drejtës për të zgjedhur banimin, punën dhe profesionin, si dhe parimit të proporcionalitetit në lidhje me këto të drejta, kërkuessit nuk kanë arritur të argumentojnë nga pikëpamja kushtetuese cenimin e tyre si rrjedhojë e zbatimit të ligjit nr. 38/2021 ose pasojat e ardhura për këtë shkak, duke mos arritur të përcaktojnë në aspektin kushtetues interesin e tyre të drejtpërdrejtë në çështjen e parashtruar. Po kështu, kërkuessit nuk kanë arritur të përcaktojnë cenimin e identitetit kombëtar, në drejtim të trashëgimisë kulturore dhe pasurore, si dhe të së drejtës për një mjedis të shëndetshëm dhe ekologjikisht të përshtatshëm në këndvështrim të standardeve ndërkombëtare të pranura nga shteti shqiptar, sipas nenit 122 të Kushtetutës. Gjykata vëren se ligji objekt shqyrtimi është ende në fazën e parë të zbatimit të tij, që përfshin aktivitetet paraprake të punës në lidhje me projektimin dhe ndërtimin e HEC-it të Skavicës, ndaj dhe gjatë gjykimit kushtetues kërkuessit nuk arritën të provojnë cenimin e këtyre të drejtave në këtë fazë.³

42. Ndërsa lidhur me cenimin e lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe konkurrencës së lirë, në drejtim të parimit të proporcionalitetit dhe parimit të barazisë përpara ligjit, Gjykata vëren se, që të legjitimohen për këtë pretendim, neni 11 i Kushtetutës kërkon që kërkuessit të provojnë lidhjen e drejtpërdrejtë me ligjin të kundërshtuar si antikushtetues dhe veprimtarisë së tyre, misionit që ata kanë e pasojave që u vijnë nga zbatimi i tij të drejtave të anëtarëve të tyre. Në rastin konkret, Gjykata vëren se nga materialet e depozituara së bashku me kërkesën, si dhe gjatë gjykimit kushtetues shoqata “Kundërshtimi ndaj digës së Skavicës”, shoqata “Për mbrojtjen e pronave dhe mjedisit të pellgut të Drinit të Zi” dhe KSHH-ja nuk arritën të provojnë se anëtarë të tyre ushtrojnë veprimtari ekonomike ose që qëllimi i veprimtarisë për të cilën janë krijuar përfshin edhe të drejtat e garantuara nga neni 11 i Kushtetutës. Në këto kushte, Gjykata vlerëson se kërkuessit nuk justifikojnë interesin e tyre në lidhje me ligjin nr. 38/2021 edhe në këndvështrim të kësaj lirie.⁴

43. Për sa i takon pretendimit të kërkuessve për mosrespektimin e detyrimit për shoqërimin e projektligjit me raportin që përlik shpenzimet financiare, të parashikuar nga neni 82, pika 1, i Kushtetutës, në përfundim të diskutimeve, në zbatim të nenit 72, pika 1, të ligjit nr. 8577/2000, Gjykata nuk arriti numrin e kërkuar të votave për vendimarrje paraprake, sipas parashikimeve të nenit 133, pika 2, të Kushtetutës, të detajuar edhe në nenin 72, pika 2, të ligjit nr. 8577/2000.⁵

³ Gjyqtaret Marsida Xhaferllari, Fiona Papajorgji, Elsa Toska dhe Marjana Semini votuan për legjitimitimin e kërkuessve për pretendimet për cenimin e trashëgimisë kulturore dhe pasurore, të drejtën e pronës private dhe për shpërblim të drejtë të saj, të lidhura me parimin e proporcionalitetit.

⁴ Gjyqtarët Holta Zaçaj, Sonila Bejtja, Sandër Beci, Ilir Toska dhe Genti Ibrahim i votuan kundër legjitimitimit të kërkuessve për pretendimin për cenimin e lirisë së veprimtarisë ekonomike. Gjyqtaret Marsida Xhaferllari dhe Fiona Papajorgji votuan për legjitimitimin e kërkuessve në lidhje me pretendimet për cenimin e lirisë së veprimtarisë ekonomike dhe shqyrtimin në themel të tyre, ndërsa gjyqtaret Elsa Toska dhe Marjana Semini votuan për legjitimitimin vetëm të KSHH-së në lidhje me këtë pretendim dhe shqyrtimin në themel të tij.

⁵ Gjyqtarët Holta Zaçaj, Ilir Toska dhe Genti Ibrahim i votuan kundër legjitimitimit të kërkuessve për pretendimin për cenimin e nenit 82, pika 1, të Kushtetutës, për shkak se, si subjekte të kushtëzuara, ata nuk mund të ngrenë pretendime në

44. Në këndvështrim të sa më lart, Gjykata vlerëson se të tre kërkuesit legjitimohen *ratione materiae* për sa u përket pretendimeve për cenimin e së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij, të garantuar nga neni 56 i Kushtetutës dhe Konventa e Aarhusit. Për rrjedhojë, në vijim, Gjykata do të vlerësojë bazueshmërinë në themel të pretendimeve të ngritura prej tyre në lidhje me këtë të drejtë.

C. Për themelin e pretendimeve

C.1 Për cenimin e së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij

45. Kërkuesit kanë pretenduar se ligji nr. 38/2021 bie ndesh me nenin 56 të Kushtetutës, Konventën e Aarhusit, si dhe ligjet për njoftimin e konsultimin publik e për mbrojtjen e mjedisit, pasi miratimi i tij është bërë pa përfshirjen e publikut në vendimmarrje, pa një proces informues dhe konsultues me publikun e zonës ose më gjerë në drejtim të kufizimeve eventuale të të drejtave dhe ndikimit të ligjit në to, të dobishmërisë së investimit, avantazheve dhe disavantazheve, pasojave që ai sjell në ekonomi, shëndetin e popullatës etj., si dhe pa u përgatitur raporti i VNMS-së, i cili duhej të ishte gati për opinionet dhe komentet e publikut që në tremujorin e tretë të vitit 2022.

46. Subjektet e interesuara, Kuvendi, Këshilli i Ministrave dhe KESH-i, kanë prapësuar se ligji nuk ka si objekt të tij procedurën e kryerjes së dëgjësave publike, por vetëm procedurën që lidhet ngushtësisht me marrëdhënien ndërmjet shtetit dhe operatorit që do të realizojë veprën, ndërsa sipas Këshillit të Ministrave, projekti klasifikohet në aktet e parashikuara në nenin 4 të ligjit nr. 146/2014, për të cilat nuk zbatohen rregullat e konsultimit publik. Po sipas këtyre subjekteve, mosparashikimi në ligj i detyrimit për realizimin e konsultimeve publike ose dëgjësave me qytetarët nuk përbën shkelje të këtyre parimeve, pasi ato rregullohen me ligje të tjera dhe kontrata e fazës së parë nuk çon në fillimin e punimeve për ndërtimin e digës së Skavicës, por në kërkimin dhe hulumtimin e kushteve për vlerësimin nëse diga mund të ndërtohet ose jo. Është pikërisht kjo fazë që parashikon konsultimin e publikut, përfshirjen e grupeve të interesit, si dhe njohjen me aktet, dokumentet, studimet dhe analizat, përfshirë edhe vlerësimin e ndikimit mjedisor, social dhe ekonomik. Subjektet e interesuara kanë prapësuar, gjithashtu, se draftraporti i çështjeve mjedisore është publikuar në faqen zyrtare të KESH-it në fillim të shkurtit 2023 dhe u është dërguar Ministrisë së Turizmit e Mjedisit dhe Agjencisë Kombëtare të Mjedisit si pjesë e procesit të aplikimit për hartimin e raportit të thelluar të VNMS-së. Po kështu, studimet dhe strategjia e propozuar për kompensimin dhe zhvendosjen do të ndahen me komunitetet e prekura për të marrë opinionet dhe komentet e tyre, çka do të realizohet përmes dëgjësave të hapura publike dhe opinionet e marra do të reflektohen më pas në raportin përfundimtar. Ky vlerësim do të bëhet në përfundim të fazës së parë të projektit.

47. Neni 56 i Kushtetutës parashikon se kushdo ka të drejtë të informohet për gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij. Gjykata vëren se krahas së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit, kjo dispozitë kushtetuese përfshin edhe të drejtën për t'u informuar për mbrojtjen e tij, në drejtim të masave të ndërmarra ose që duhet të ndërmerren për këtë qëllim. Në garantimin e kësaj të drejte kushtetuese një rol të veçantë luan edhe transparenca e autoriteteve shtetërore përmes garantimit të

lidhje me shtetin e së drejtës, në aspektin procedural të miratimit të ligjit.

- Gjyqtaret Marsida Xhaferllari dhe Sonila Bejtja, në vijim të qëndrimeve të mbajtura më parë prej tyre, votuan për legjitimitimin e kërkuesve edhe për këtë pretendim, me arsyetimin se kur objekt i kontrollit kushtetues janë ligjet dhe aktet e tjera normative, Gjykata vlerëson edhe procedurën për miratimin e tyre, bazuar në nenin 51, pika 1, shkronja "c", të ligjit nr. 8577/2000. Me fillimin e shqyrtimit në themel të çështjes, vlerësimi kushtetues i formës dhe procedurës nuk mund të shmanget nga Gjykata dhe, aq më pak, të refuzohet me arsyetimin e mungesës së legjitimitimit *ratione materiae*, që është një çështje e shqyrtuar dhe e vendosur paraprakisht prej saj.

- Gjyqtarët Fiona Papajorgji, Elsa Toska, Sandër Beci dhe Marjana Semini votuan për qëndrimin se referuar jurisprndencës kushtetuese ndër vite, legjitimitimi i kërkuesve për cenimin e nenit 82, pika 1, të Kushtetutës duhej vlerësuar në përfundim të shqyrtimit në themel të pretendimeve të ngritura me natyrë substanciale dhe vetëm nëse do të provohej shkelja e këtyre të drejtave do të merrej në shqyrtim ky pretendim.

aksesit të publikut në informacion dhe përfshirjes së tij në proceset e veprimtaritë që sjellin ndikim në mjedis. Sipas Gjykatës, kjo e drejtë paraqet rëndësi të veçantë për shkak të nevojës për parandalimin e dëmeve të pakthyeshme në kuadër të mbrojtjes mjedisore, pasi e drejta për t'u informuar për gjendjen e mjedisit shërben si masë paraprake për mbrojtjen e tij.

48. Gjykata vëren se ndonëse e drejta për një mjedis të shëndetshëm dhe për t'u informuar për gjendjen e tij nuk parashikohet drejtpërsëdrejti nga KEDNJ-ja, në jurisprudencën e saj në këtë drejtim GJEDNJ-ja ka theksuar se krahas detyrimit për të miratuar legjislacionin e nevojshëm për mbrojtjen e mjedisit (*shih Hatton k. Mbretërisë së Bashkuar, datë 2.10.2001; Jugbëli dhe të tjerë kundër Gjeorgjisë, nr. 38342/05, datë 13.7.2017, § 75*), në aspektin procedural shtetet kanë detyrimin që përpara realizimit të projekteve që mund të sjellin pasoja në mjedis, të vënë në dispozicion të publikut informacionin e nevojshëm në lidhje me to. Ky informacion duhet të jetë i vërtetë, i besueshëm, i saktë dhe i mjaftueshëm (*shih Association Burestop dhe të tjerë k. Francës, datë 1.7.2021, nr. 56176/18, § 108*). Po kështu, shtetet duhet t'i japin mundësinë popullsisë së prekur për të marrë pjesë në procedurat e dhënies së lejeve, si dhe për të paraqitur kundërshtime (*shih Giacomelli k. Italisë, nr. 59909/00, datë 2.11.2006, § 94; Tatar kundër Rumanisë, nr. 67021/01, datë 27.1.2009, § 114*).

49. Gjykata vëren, gjithashtu, se sipas nenit 122 të Kushtetutës çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar përbën pjesë të sistemit të brendshëm juridik pasi botohet në Fletoren Zyrtare dhe ajo zbatohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, përveç rasteve kur nuk është e vetëzbatueshme dhe zbatimi kërkon nxjerrjen e një ligji. Një marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar me ligj ka epërsi mbi ligjet e vendit kur nuk pajtohen me të. Nën dritën e parashikimeve të neneve 5, 116 dhe 122 të Kushtetutës, Gjykata ka theksuar se Republika e Shqipërisë zbaton të drejtën ndërkombëtare të detyrueshme për të, duke i radhitur marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara, të cilat janë pjesë e sistemit të brendshëm juridik, në hierarkinë e akteve normative që kanë fuqi përpara ligjeve (*shih vendimet nr. 30, datë 2.11.2022; nr. 14, datë 21.3.2014 të Gjykatës Kushtetuese*).

50. Në vështrim të standardeve të mësipërme, Gjykata vë në dukje se me ligjin nr. 8672, datë 26.10.2000, Republika e Shqipërisë ka ratifikuar Konventën e Aarhusit, konventë e cila, me qëllim që të kontribuohet në mbrojtjen e së drejtës së çdo individi e të brezave të sotëm e të ardhshëm për të jetuar në një mjedis të përshtatshëm për shëndetin dhe mirëqënien e tij, përcakton detyrimin e shteteve për marrjen e masave në garantim të së drejtës së publikut për të pasur informacion për mjedisin, për të marrë pjesë në marrjen e vendimeve mjedisore dhe për t'u drejtuar gjykatës në lidhje me çështje të mjedisit. Po kështu, në drejtim të garantimit të mbrojtjes së mjedisit, shteti shqiptar ka ratifikuar edhe Marrëveshjen e Parisit në kuadër të Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara "Për ndryshimet klimatike" (*shih ligjin nr. 75/2016, datë 14.7.2016*).

51. Gjykata thekson se, sipas Konventës së Aarhusit, shtetet anëtare kanë detyrimin të garantojnë, në një periudhë të përshtatshme dhe ndërsa alternativat për ndërhyrjet me ndikim në mjedis janë ende të hapura, pjesëmarrjen efektive të publikut gjatë përgatitjes prej autoriteteve publike të rregulloreve ekzekutive dhe rregullave të tjera ligjore të përgjithshme e detyruese, të cilat mund të kenë një efekt të rëndësishëm në mjedis. Për këtë qëllim, ajo kërkon që pjesëmarrja e publikut të realizohet që në fazat e para të përgatitjes së këtyre rregulloreve dhe/ose instrumenteve të përgjithshme ligjore e normative, përmes ndërmarrjes së disa hapave, si: përcaktimi i afateve kohore të mjaftueshme për pjesëmarrje efektive; publikimi ose bërja të disponueshme për publikun e projekteve dhe rregullave ligjore; dhënia e mundësisë publikut për të komentuar drejtpërdrejt ose nëpërmjet organeve përfaqësuese këshillimore; marrja parasysh e rezultateve të pjesëmarrjes publike, për aq sa të jetë e mundur (*neni 8*).

52. Po sipas Konventës së Aarhusit, publiku i interesuar ka të drejtë të informohet me lajmërim publik ose individualisht që në procedurën e hershme të marrjes së një vendimi për mjedisin dhe në mënyrë të përshtatshme, efektive dhe në kohë, midis të tjerash, për: (a) veprimtarinë e propozuar dhe aplikimin mbi të cilin do të merret vendim; (b) natyrën e vendimeve të mundshme ose draftin e

vendimit; (c) autoritetin publik përgjegjës për marrjen e vendimit; (d) procedurën e parashikuar, mënyrën dhe kohën kur ky informacion mund të jepet, përfshirë: (i) fillimin e procedurave; (ii) mundësitë e publikut për të marrë pjesë; (iii) kohën dhe vendin e çdo mbledhjeje publike të parashikuar; (iv) adresimin tek autoriteti publik, prej të cilit mund të merret informacioni përkatës dhe ku ky informacion depozitohet për shqyrtim nga publiku; (v) adresimin tek autoriteti publik ose çdo organ tjetër zyrtar, të cilit mund t'i drejtohen komente ose pyetje, si edhe informimi për kohën ose afatet kohore të paraqitjes së këtyre pyetjeve ose komenteve; (vi) informimin për informacionin e disponueshëm mjedisor në lidhje me veprimtarinë e propozuar; (e) faktin që veprimtaria i nënshtrohet një procedure kombëtare ose ndërkufitare të vlerësimit të ndikimit në mjedis (*neni 6, pika 2*). Informacioni që i jepet publikut të interesuar përfshin përshkrim të vendit dhe karakteristikave fizike e teknike të veprimtarisë së propozuar, të efekteve të rëndësishme të veprimtarisë së propozuar në mjedis; përshkrim të masave të parashikuara për të parandaluar dhe/ose pakësuar efektet; përmbledhje joteknike të këtyre të dhënave, përmbledhje të alternativave kryesore të studiuara nga zhvilluesi, si dhe raportet dhe këshillat që i janë dhënë autoritetit publik në kohën kur publiku i interesuar do të informohet (*neni 6, pika 6*).

53. Në jurisprudencën e tij në lidhje me zbatimin e Konventës së Aarhusit, Komiteti i Pajtueshmërisë ka theksuar se shteti shqiptar duhet të ofrojë mundësi të përshtatshme për pjesëmarrjen e publikut në procesin vendimmarrës, si dhe të miratojë një kuadër të qartë, transparent dhe të qëndrueshëm ligjor për zbatimin e dispozitave të Konventës (*shih vendimin e Komitetit të Pajtueshmërisë ACCC/C/2005/12*). Po sipas kësaj jurisprudence, aktet e hartuara nga shtetet në zbatim të Konventës së Aarhusit duhet të garantojnë njoftimin në kohë, adekuat dhe efektiv të publikut të interesuar, dhënien e mundësisë efektive për pjesëmarrje të tij që në fazat e hershme, si dhe marrjen parasysh të rezultatit të pjesëmarrjes së publikut në vendimmarrje, çka do të ndihmonte në shmangien e paqartësive në të ardhmen (*shih vendimin e Komitetit të Pajtueshmërisë ACCC/C/2004/2*).

54. Nga ana tjetër, ndonëse Shqipëria nuk është ende pjesë e BE-së, standardet që kjo e fundit vendos vlerësohen nga Gjykata në kuadër të procesit të integritetit të vendit tonë në BE dhe përshtatjes së legjislacionit vendas me *acquis communautaire*. Në këtë këndvështrim, Gjykata vëren se Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, ndonëse jo pjesë e legjislacionit tonë të brendshëm, në nenin 37 të saj ka parashikuar detyrimin për të integruar në politikat e BE-së një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe përmirësimit të cilësisë së tij, si dhe garantimin e tij në përputhje me parimin e një zhvillimi të qëndrueshëm.

55. Për sa i përket garantimit të së drejtës për mjedis të shëndetshëm në legjislacionin shqiptar, Gjykata gjen me vend të theksojë paraprakisht hapat e ndërmarrë nga vendi ynë në kuadër të anëtarësimit në Bashkimin Evropian (BE), për përafrimin e legjislacionit tonë me atë të *acquis communautaire* dhe rekomandimet e BE-së. Në këtë drejtim, Gjykata konstaton se ligji për mbrojtjen e mjedisit, i cili është përafruar plotësisht me direktivën 2004/35/KE, datë 21.4.2014 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit “Për përgjegjësinë mjedisore, parandalimin dhe riparimin e dëmeve mbi ambientin”, përcakton si një ndër parimet e mbrojtjes së mjedisit edhe parimin e së drejtës për informim dhe pjesëmarrje të publikut në çështje që kanë të bëjnë me mjedisin (*neni 13*), ndërsa ligji për njoftimin dhe konsultimin publik ka rregulluar procesin e njoftimit dhe të konsultimit publik të projektligjeve, projektdokumenteve strategjike kombëtare dhe vendore, si dhe politikave me interes të lartë publik, përmes përcaktimit të rregullave procedurale që duhen zbatuar për të garantuar transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në proceset politikëbërëse dhe vendimmarrëse nga organet publike, duke përcaktuar, ndër të tjera, detyrimin e organeve publike për marrjen e masave të nevojshme për krijimin e mundësive për pjesëmarrjen e publikut dhe të të gjitha palëve të interesuara në procesin e njoftimit të konsultimit publik, si dhe për organizimin e konsultimeve të drejtpërdrejta ose të takimeve publike me palët e interesuara, të cilat dokumentohen me procesverbal (*neni 6*).

56. Ndërkohë, ligji për vlerësimin e ndikimit në mjedis, i cili është përafruar plotësisht me direktivën 85/337/KEE të Këshillit të BE-së, ka parashikuar detyrimin për kryerjen e vlerësimit të ndikimit në mjedis të projekteve të ndryshme, ku, sipas shtojcës II të tij, përfshihen edhe ato në fushën e industrisë së energjisë, pjesëmarrjen në procesin e përgatitjes së VNM-së edhe të publikut e organizatave jofitimprurëse, informimin e publikut gjatë VNM-së dhe zhvillimin e seancave dëgjimore me publikun dhe OJF-të e interesuara, në bashkëpunim edhe me njësitë e qeverisjes vendore dhe zhvilluesin e projektit (*nenet 14-17*).

57. Duke iu rikthyer çështjes konkrete, duke pasur parasysh detyrimet që neni 56 i Kushtetutës, jurisprudenca e GJEDNJ-së dhe Konventa e Aarhusit vendosin ndaj autoriteteve shtetërore, si dhe faktin që ligji nr. 38/2021, nga natyra e tij, sjell ndikim në mjedis, Gjykata çmon se pretendimet e kërkuarve për cenimin e së drejtës procedurale për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij t'i analizojë në këndvështrim të hapave, procedurave dhe veprimeve të ndërmarra nga organet shtetërore për garantimin e kësaj të drejte kushtetuese. Për këtë qëllim, Gjykata vlerëson të ndalet në analizën e pretendimit të kërkuarve për respektimin e së drejtës për informim për gjendjen e mjedisit gjatë fazës para dhe pas miratimit të ligjit objekt kundërshtimi, duke pasur parasysh se procesi për projektimin dhe ndërtimin e HEC-it të Skavicës rezultoi i tillë që kërkon kryerjen e konsultimeve publike gjatë gjithë hallkave të realizimit të tij.

58. Në këtë drejtim, në analizë të akteve të hartuara nga Kuvendi dhe Këshilli i Ministrave për këtë qëllim, Gjykata konstaton se ato nuk përmbajnë të dhëna ose informacione në funksion të konsultimit publik të projektligjit që në fazën e hershme, përpara miratimit të tij nga Kuvendi, ndonëse aktet ndërkombëtare parashikojnë detyrimin për informimin e publikut përgjatë gjithë procesit. Po kështu, ndërsa propozues për ndërmarrjen e nismës legislative ka qenë Këshilli i Ministrave, relacioni shoqërues i projektligjit të hartuar prej tij nuk përmban informacion në këtë aspekt. Gjykata vëren se edhe në prapësimet e parashtruara në seancë, subjektet e interesuara nuk arritën të provojnë realizimin e këtij procesi gjatë fazës përpara miratimit të ligjit nr. 38/2021 dhe kryerja e konsultimit publik nuk rezultoi as nga të dhënat e Regjistratit Elektronik për Njoftimet dhe Konsultimet Publike. Gjatë seancës plenare Kuvendi pranoi se, për shkak të karakterit procedural të tij, projektligji nuk i është nënshtruar konsultimit paraprak nga publiku, pasi, sipas tij, është pikërisht faza aktuale në të cilën ndodhet zbatimi i ligjit, e cila i nënshtrohet këtij konsultimi, ndërsa Këshilli i Ministrave prapësoi se ai përfshihet në aktet e parashikuara nga neni 4 i ligjit nr. 146/2014, ndaj të cilave nuk zbatohen rregullat e konsultimit publik.

59. Gjykata vlerëson se prapësimet e subjekteve të interesuara nuk qëndrojnë në rastin konkret, pasi pavarësisht parashikimeve të nenit 4 të ligjit nr. 146/2014, detyrimi për informim për gjendjen e mjedisit vjen drejtpërdrejt nga neni 56 i Kushtetutës, si dhe nga nenet 6 dhe 8 të Konventës së Aarhusit, të cilat parashikojnë shprehimisht detyrimin e shtetit për të garantuar pjesëmarrjen efektive të publikut që *në fazat fillestare të përgatitjes* nga autoritetet shtetërore të akteve rregullatore në rastet e veprimtarive që mund të sjellin pasoja në mjedis; për të informuar publikun e interesuar në lidhje me veprimtarinë e propozuar, vendimmarrjet që disponohen në momentin e procedurës së pjesëmarrjes së publikut, informacionin e disponueshëm mjedisor, të drejtën për të bërë pyetje dhe komente, mundësinë për të marrë pjesë në vendimmarrje, të drejtën për të marrë informacion të detajuar në lidhje me vendin dhe karakteristikat fizike e teknike të veprimtarisë së propozuar, efektet e veprimtarisë në mjedis, masat e parashikuara për parandaluar ose pakësuar këto efekte, si dhe një përmbledhje joteknike të këtyre pikave; për vendimin e marrë, si dhe për ta bërë të disponueshëm përmbajtjen e tij, së bashku me arsyet dhe konsideratat mbi të cilat është bazuar.

60. Po në këtë aspekt, Gjykata vëren se edhe sipas jurisprudencës së gjykatave homologe, shqetësimet mjedisore duhet të adresohen përpara se të disponohen të dhëna të plota shkencore për ndikimet negative mjedisore të aktivitetit të propozuar. Kur ka arsye të vlefshme për të dyshuar se

aktiviteti i propozuar do të ketë një efekt negativ në mjedis, duhet të merren masa paraprake dhe, nëse është e nevojshme, aktiviteti duhet të ndalohej (*shih vendimin për çështjen nr. 2007-11-03, datë 17.1.2008 të Gjykatës Kushtetuese të Letonisë*).

61. Për sa më lart, në këndvështrim të detyrimeve që neni 56 i Kushtetutës dhe Konventa e Aarhusit vendosin ndaj autoriteteve shtetërore përpara ndërmarrjes së veprimtarive ose projekteve me ndikim në mjedis dhe në të drejta të tjera themelore të lidhura me të, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuarve për cenimin e së drejtës për informim publik, si rrjedhojë e mosrealizimit të procesit të konsultimit publik të ligjit objekt kundërshtimi gjatë fazës së miratimit të tij, pavarësisht se standardet ndërkombëtare kërkojnë konsultimin e publikut që në fazat e hershme të ndërmarrjes së veprimtarive ose aktiviteteve me ndikim në mjedis, janë të bazuara, për rrjedhojë çmon se procedura e miratimit të ligjit nr. 38/2021 është bërë në shkelje të së drejtës për informim për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, të garantuar nga këto akte.

62. Krahës sa më sipër, Gjykata konstaton se sipas ligjit nr. 38/2021 procesi për projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës është planifikuar të zbatohet në dy faza, ku faza e parë përfshin aktivitetet paraprake të punës që do t'i mundësojnë shoqërisë "Bechtel" të paraqesë një propozim tek autoriteti kontraktues, KESH-i, për kontratën e fazës së dytë, e cila do të miratohet me ligj të Kuvendit, nëse palët do të finalizojnë kontratën e fazës së parë. Aktualisht, projekti ndodhet ende në fazën e parë, gjatë së cilës autoritetet shtetërore rezultojnë të kenë ndërmarrë disa hapa, të tillë si: (i) kryerja e studimeve ekologjike, gjeologjike, hidrologjike, gjeoteknike dhe e studimeve paraprake të gjendjes sociale; (ii) hartimi i raportit të vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe social të projektit, i cili rezultojnë të jetë publikuar në faqen zyrtare të KESH-it, duke u bërë në këtë mënyrë i aksesueshëm për publikun e gjerë; (iii) informimi i komuniteteve lokale për statusin e projektit; (iv) mbledhja e informacionit bazë dhe e komenteve nga pjesëmarrësit; (v) mbajtja e takimeve me pjesëmarrjen e kryetarëve të bashkive, kryepjeqe dhe përfaqësuesve të institucioneve të nivelit kombëtar si Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), Instituti Kombëtar i Trashëgimisë Kulturore, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, Drejtoria Rajonale e Arsimit; (vi) prezantimi i statusit të projektit të komunitetave të ndikuara drejtpërdrejt ose në mënyrë indirekte; (vii) zhvillimi i diskutimeve, pyetësorëve, vizitave në terren dhe intervistave të drejtpërdrejta; (viii) zhvillimi i takimeve në 14 fshatra të ndodhura në zonën e projektit.

63. Po kështu, sipas materialeve të vëna në dispozicion nga subjektet e interesuara, Gjykata vëren se për qëllime të përmbylljes së fazës së parë të projektit janë planifikuar edhe një sërë aktiviteteve me qëllim përfshirjen në proces edhe të publikut të interesuar që nuk ka marrë pjesë në fazat e mëparshme. Gjatë kësaj faze do të ndërmerren edhe një sërë angazhimesh të tjera, si: konsultimi i AKM-së me ministrinë, institucionet e tjera, publikun dhe organizatat jofitimprurëse për çështjet që kërkojnë të trajtohen në VNMS-në e thelluar; hartimi i raportit të thelluar të VNMS-së, duke marrë parasysh opinionet e dhëna gjatë konsultimeve; bërja publike dhe konsultimi me publikun e interesuar i Planit të Veprimit të Zhvendosjes të popullsisë së prekur, i cili do të kryhet duke pasur parasysh standardet e Korporatës Ndërkombëtare Financiare; realizimi i dëgjësive publike në lidhje me konkluzionet e arritura në raportin e VNMS-së dhe Planin e Veprimit të Zhvendosjes, ku ky i fundit, krahas përcaktimit të numrit të popullsisë së prekur, do të përmbajë edhe të dhënat e studimeve të kryera për vlerën e kompensimit të pronës, në drejtim të përcaktimit të kostos së zëvendësimit të tokës dhe aseteve; përfundimi i projektit paraprak; përfundimi i preventivit paraprak të sasive dhe kostove, sipas projektit paraprak; përfundimi i projektit bazë (FEED); realizimi i vlerësimit social mjedisor, i cili pritet të përfundohet brenda 6-mujorit të parë të vitit 2024; përfundimi i kuadrit të politikave të zhvendosjes, i cili do të finalizohet së bashku me VNMS-në; përfundimi i planit të zhvillimit të vendit të projektit dhe zbatimit të tij; vlerësimi i mundësive të financimit; realizimi i preventivit paraprak të sasive dhe kostove.

64. Për sa më sipër, Gjykata vëren se procedura e miratimit të ligjit nr. 38/2021 është zhvilluar pa konsultime publike, pa u dëgjuar opinioni i komunitetit të zonës, me statusin e publikut të ndikuar, si dhe pa u bërë vlerësimi i ndikimit të projektit në mjedis dhe në të drejta të tjera të lidhura me të. Megjithatë, duke pasur parasysh se projekti ndodhet ende në fazën e parë të zbatimit, gjatë së cilës janë parashikuar një sërë aktivitete, të tilla si: a) matje topografike dhe studime hidrologjike në mbështetje të zhvillimit të projektimit; b) studime dhe inspektime gjeoteknike në terren; c) zhvillim të strategjisë për realizimin e projektit; ç) rishikim dhe finalizim të vlerësimit të ndikimit mjedisor e social; d) përgatitje të projektit teknik, përfshirë përzgjedhjen e furnitorit të turbinave, me qëllim preventimin e kostove dhe të sasive; dh) shërbime të tjera të dakordësuara për të mundësuar ecurinë e zhvillimit të projektimit të hidrocentralit të Skavicës, aktivitete këto të cilat parashikojnë edhe angazhimin edhe pjesëmarrjen e publikut të prekur, Gjykata vlerëson se, në përputhje me detyrimet që përcaktojnë neni 56 i Kushtetutës dhe Konventa e Aarhusit, shkeljet e konstatuara gjatë fazës përpara miratimit të ligjit nr. 38/2021 mund të riparohen ende përmes përfshirjes së publikut në veprimtari dhe informacione që lidhen me fazat e ndryshme në vijim të zhvillimit dhe zbatimit të projektit, si dhe në vendimmarrje.

65. Në këndvështrim të sa më lart, Gjykata thekson detyrimin që kanë autoritetet publike të përfshira për të zbatuar nenin 8 të Konventës së Aarhusit për të garantuar pjesëmarrjen e publikut gjatë gjithë fazave të procesit të projektimit dhe ndërtimit të projektit të HEC-it të Skavicës, si dhe për të marrë në konsideratë rezultatet e procesit të informimit për mbrojtjen e mjedisit, për aq sa është e mundur. Në këtë drejtim, Gjykata thekson rëndësinë e ushtrimit efektiv të së drejtës për të marrë informacion të plotë, në veçanti nga publiku që rrezikon të preket nga realizimi i projektit, për të dhënat që do të mblidhen në përfundim të fazës së parë nga autoritetet e përfshira; aktet e hartuara deri tani; veprimtaritë konkrete të realizuara dhe që priten të realizohen; natyrën e vendimeve të marra ose që mund të merren dhe autoritetin publik përgjegjës për marrjen e tyre; procedurën e parashikuar për masat që do të ndërmerren; kohën dhe vendin e mbledhjeve publike dhe mundësinë e publikut për të marrë pjesë; studimet e kryera dhe raportet e hartuara; gjetjet në lidhje me efektet e mundshme të projektit; masat e parashikuara për pakësimin e këtyre efekteve; vendimmarrjen në lidhje me projektin dhe arsyet mbi të cilat është bazuar kjo vendimmarrje, si dhe në lidhje me vijueshmërinë e fazës së dytë të projektit.

66. Duke pasur parasysh rëndësinë thelbësore që informimi, konsultimi, pjesëmarrja e publikut dhe negociimi kanë në garantimin e së drejtës për të marrë informacion për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, Gjykata çmon se, edhe në fazën në të cilën projekti ndodhet aktualisht, ekziston mundësia e përfshirjes së publikut në të dhënat që disponohen, studimet, projektet, planet dhe vendimmarrjet, si dhe në hapa të tjerë që do të ndërmerren në kuadër të përfundimit të fazës së parë të projektit. Kjo do t'i japë mundësinë publikut të prekur të shprehë, vetë ose përmes organeve përfaqësuese këshillimore, pikëpamjet, opinionet e vlerësimet e tij në lidhje me realizimin e projektit dhe efektet e mundshme të HEC-it në mjedis dhe të drejtat e liritë themelore të lidhura me të, si dhe të paraqesë komente, informacione, analiza ose opinione që i konsideron të vlefshme. Duke garantuar përfshirjen e publikut të prekur në çdo etapë të procesit do të mund të realizohet ushtrimi efektiv i së drejtës së tij për të marrë informacion për gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij, si një premisë për të garantuar një proces të drejtë e transparent vendimmarrës nga ana e autoriteteve publike, bazuar në një kuadër të plotë informativ mbi efektet e projektit, çka sjell garantimin e së drejtës për një mjedis të shëndetshëm për brezat e sotëm dhe të ardhshëm.

67. Në përmbledhje të analizës së lartpërmendur, Gjykata vlerëson se pretendimi i kërkuesve për cenimin e së drejtës për t'u informuar për gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij është i bazuar. Sikurse u theksua më sipër, duke marrë parasysh se shkella është e riparueshme, Gjykata çmon se nuk ka vend për shfuqizimin e ligjit nr. 38/2021, për rrjedhojë ajo vlerëson të shprehet vetëm për

konstatimin e shkeljes së të drejtës për informim për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, të garantuar nga neni 56 i Kushtetutës dhe Konventa e Aarhusit, në procedurat e miratimit të këtij ligji.

68. Në përfundim, Gjykata çmon se kërkesa është e bazuar, sipas arsytimit të mësipërm të këtij vendimi.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja “a” dhe 134, pikat 1, shkronja “h” dhe 2, të Kushtetutës, si dhe neneve 71 dhe 72 të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, njëzëri,

VENDOSI:

1. Konstatimin e shkeljes së të drejtës për informim për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij, të garantuar nga neni 56 i Kushtetutës, në procedurat e miratimit të ligjit nr. 38/2021.

2. Urdhërimin e autoriteteve publike për të riparuar shkeljen e konstatuar dhe për të garantuar të drejtën për informim gjatë fazës së parë të zbatimit të ligjit nr. 38/2021.

3. Detyrimin për marrjen parasysh në vijim të rezultateve të procesit të informimit për mbrojtjen e mjedisit, për aq sa është e mundur, në zbatim të nenit 8 të Konventës së Aarhusit.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë, më 30.1.2024.

Shpallur, më 29.2.2024.

Kryetare: Holta Zaçaj

Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Ilir Toska, Sandër Beci, Sonila Bejtja, Elsa Toska, Marjana Semini, Genti Ibrahim